

Ofirmarea

FONDATORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

Satu Mare

I. Rentea:

BUN RĂMAS.

No 6-8
In acest număr semnează :

A. IUGĂ

G. BULGĂR

ION TOLESCU VĂLENI

MIRCEA PAPADOPOB

EM. PAPAZISSU

DIMITRIE SCHEIANU

TRAIAN MIHĂILESCU

GEORGE ȘOIMU

VICTOR MOIȘ

MIHAIL LUNGIANU

D. HINOVEANU

E. PĂRLEA

DIMITRIE DĂNCIU

PETRE MĂNOBIU

N. VAJ

CONST. GH. POPESCU

Exemplarul Lei 15

Vorbăria nesocotită costă vieți omenești, la seama ce vorbești și unde vorbești, Nu știi niciodată cine ascultă.

A F I R M A R E A

APARE LUNAR

Redactori :

Const. Gh. Popescu
și
Octavian Ruleanu

SPRIJINITORII REVISTEI: dr. Ștefan Anderco, dir. Augustin Baci, prof. Gavril Barbul, dr. Lucian Bretan, farm. Alexe Nan, dr. Ioan Pogăciaș, ing. Zeno Spârchez, dr. Eugen Seleș.

Colaborator artistic: I. Rentea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Rugăm stăruitor pe toți cititorii noștri să binevoiască **a ne achita abonamentele.**
- Redacția și Administrația Str. Moldova 53 Satu-Mare.

A B O N A M E N T E :

Particulari	—	—	—	—	—	Lei 150
De sprijin	—	—	—	—	—	• 300
Pentru instituții	—	—	—	—	—	• 500
Exemplarul	—	—	—	—	—	• 15

Afirmarea

Literară—Socială

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

ANUL V.— No. 6—8. IUNIE—AUGUST 1940

Originea conflictului între Baia-Mare și familia Drag^{*)}

Procesele voievozilor români din Cfloar cu coroana maghiară și orașul Baia-Mare. Desființarea voivodatului și sechestrarea averii de către coroana maghiară.

de A. IUGA

Alături de privilegiile și donațiile pe cari le face coroana maghiară în legătură cu scopurile ei politice, mai face donații și de interes economic în legătură cu regiunea minieră Baia-Mare. Aceste donații sunt sau în legătură cu drepturile de libertate ce le acordă pentru înlesnirea exploatării minelor, sau în legătură cu unele privilegii de a se folosi de anumite teritorii, pentruca cele două orașe libere regești — Baia-Mare și Baia-Spric — să se poată desvolta și pe teren edilitar. Ultima formă de donație vine în conflict cu drepturile câștigate de voievozii români *Balc și Drag*, în urma atitudinii lor loiale față de coroană, pentrucă aceste teritorii aparțineau lor din moși strămoși, cum rezultă din privilegiile de donațiune — amintite într'un capitol aparte — cari au fost numai întărite de regii maghiari, conform uzului din evul mediu.

Regele Ludovic în anul 1347, prin diploma de privilegiu dată orașului *Baia-Mare* și *Baia-Zazar*, fixează în art. I. hotarele celor două orașe: „să fie de jur împrejur de treimile, afară de cazul dacă pe acest loc altcineva nu s'ar fi așezat sau dacă nobilii n'ar avea loc acolo“ și art. II. „Dacă pentru sprijinirea zidurilor și întărirea minelor nu ar găsi lemne destul de groase, iar pentru edificarea bisericii n'ar găsi piatră de var în hotarele lor, lemne așa de groase pot tăia în pădurile regale și

pietri de var pote scoate și din hotarele nobililor“.

Aceste drepturi date orașului Baia-Mare, ating pădurea și proprietatea familiei Drag. Minierii pentru a exploata minele aveau nevoie de lemne, atât pentru susținerea galeriilor cât și pentru arderea cărbunilor. Pe baza acestui privilegiu se puteau învărti în jurul orașelor lor, pe o întindere de trei mile. *Drag* care a fost înlăturat dela drepturile pe cari le avea asupra acestor mine, prin decretarea lor ca patrimoniu al coroanei, fără a primi urbură (chirie anuală) — după cum rezultă din procesul din anul 1429 — și a permis cetățenilor și minierilor să între în pădurile lui, care se întindeau până sub zidurile orașului. Din această cauză se ivesc o serie întreagă de neplăceri, cari după douăzeci de ani de hărțuiri locale se transformă într'un proces care are să dureze peste o sută de ani.

În anul 1376, reprezentantul celor două orașe formează o comisie compusă din judecătorul *Heridimus* și juratul *Crobsgolth* și notarul *Ioan* din Baia-Mare, iar din Baia-Spric judecătorul *Hechmanus* și secretarul *Petru*, cari să se prezinte în fața regelui și acesta să hotărască asupra folosinții pădurii. Rege era tot Ludovic I. care investeste pe cetățenii celor două orașe cu un nou privilegiu. În art. IV. din noul document regele hotărăște „în mod grațios admitem mai departe ca Pădurea Neagră (*silva nostra-nigra*) și alte păduri regale aflătoare în jurul aceleia după necesitățile lor să le poată folosi, fără de nici o piedecă cetățenii și oaspeții celor două orașe amintite, având dreptul

* Extras din manuscrisul „Monografia Orașului Baia-Mare“.

să-și rețină pentru totdeauna moara, locuințele; apoi să-și edifice orice alte imobile, cari să le păstreze pe vecie ca și alte orașe miniere.“

Drag nu ia în considerare nici acest nou privilegiu primit de cele două orașe. El nu permite să se taie lemne, pune păzitori cari să supravegheze pădurea; fugărește și arestează pe toți acei, cari caută să-i violeze proprietatea.

Minierii se văd din nou împiedecați în lucrările lor de exploatare minieră cu tot privilegiul regal, hotărând să facă un nou demers la treptele tronului.

În urma plângerilor repetate, Regina Maria dă ordin — 1384 — voivodului Balc prefect de Sătmăr și fratelui său Drag și Ioan; „întrucât cetățenii din Rivulo Dominarum (Baia-Mare) și Medio Monte (Baia-Sprie) împreună cu minierii s'au plâns că Balc nu-i lasă să taie lemne din pădurea regală numită „Pădurea Neagră“ pentru că să ardă cărbuni și să transporte lemnele necesare pentru minieră, ba chiar îi fugărește afară din pădure, să nu-i conturbe și să nu-i alunge“.

Cei doi voivozi, Balc și Drag nu iau în considerare nici de data aceasta, scrisoarea regală. Ei continuă mai departe să oprească pe cetățenii „ouspeți“ din orașul Baia-Mare și Baia-Sprie de a se apropia de pădurile lor și de a folosi lemne pentru cărbuni și construcțiuni. Față de această atitudine reprezentanții celor două orașe se hotărăsc să facă o nouă plângere la Rege, mai ales că între coroană și voivozi se născuse un conflict, care s'a adâncit sub regele Sigismund, din cauza atitudinii ostile ce nutreau acum față de coroana maghiară și obligația pe care Regele o avea față de despoții sârbi, cari acum erau proprietarii orașului.

Tendința de dominație a maghiarilor și violarea vechilor drepturi începe acum să devină tot mai amenințătoare față de organizațiile și reprezentanții Românilor. Momentul era foarte potrivit, întrucât Balc și Drag n'au voit să recunoască nici puterea scrisorii regale din 1347 a regelui Ludovic și nici a Reginei Maria din anul 1383, cu toate că erau investite cu sigil și putere regală, în schimb primeau și ocroteau pe iobagii orașului (Baia-Mare și Baia-Sprie) cari se refugiau pe proprietatea lor. Totuși puterea și încrederea de care se bucurau voivozii în mijlocul poporului lor și teama unor complicații externe — pericolul turcesc — determină pe regele Sigismund în 1388 să înceapă tratative pentru restabilirea păcii cu Drag. Tratativile sunt premersse de donația din 25 Nov. 1387 pe care o face regele (fratelui lui Balc și Drag) lui Ioan Olachus fratele lui Balc și Drag ca recompensă specială pentru moartea lui Dragomir tatăl, și a lui Tatamer fratele lor, în expediția din Moldova. Pacea de fapt s'a și încheiat. Regele Sigismund printr'o serie întregă de scrisori cere conventului de Seles să înregistreze în mod oficial,

însă sub titlu de nouă donație, pe cei doi voivozi. Din aceste scrisori și înregistrări dintr'odată apar la suprafață o sumedenie de comune ce aparțineau de Țara Chioarului și despre cari documentele de până aci nu ne vorbesc nimic. La 18 Aprilie 1390. Conv. de Seles înregistrează scrisoarea lui Sigismund, prin care regele poruncește Conv. de Seles să facă transcrierea întregii averi aparținătoare Chioarului pe numele celor doi voivozi. „Să se noteze cu numele dacă este cineva în contra, iar despre înregistrare și punerea în posesiune la fața locului să se raporteze.“ În ziua de 23 Iunie același an, conventul de Seles, pentru înregistrarea voivozilor Balc și Vasile fiul fratelui lor Ioan, în ziua a treia de Rusalii, a umblat hotarele averii aparținătoare de Chioar, împreună cu călugărul Ioan directorul capitlului și Laurențiu fiul lui Avram din Giulești, omul regelui stabilind că primul hotar începe la vest de locul unde Valea Lăpușului se varsă în Someș. De aci înainte merge spre Est dealungul Văii Lăpuș până în Valea Chechișului, apoi continuă pe această vale, în contra curgerii apei, până la Piatra Gutâului; de aci se înclină spre Est și înconjoară (jungit) Câmpul Roșii, hotar nou de pământ apoi trece peste Muntele Caprii îndreptându-se spre sud până în Valea Cărbunaru-lui, unde hotarul se ridică peste Piscul Mare (inventrice) de unde coboară printre cele două comune Vydma (este vorba de comunele Vima Mare și Vima Mică) unde pe lângă un drum este un hotar nou de pământ, care mergând spre sud, ajunge la Someș continuându-și drumul de-alungul lui pe lângă satul Turbuza până la Piatra Ursului, unde hotarul se termină. (Unum magnum lapidum medvekő.) Despre aceste hotare se amintește și în scrisoarea de sentință a regelui Matei Corvinul din 1476, dată cu ocazia procesului dintre familia Balc, Drag și orașul Baia-Mare în legătură cu dreptul de proprietate asupra Pădurii Negre. Regele Sigismund conform dorinții și uzului este încunoștiințat în ziua de 30 Iunie printr'o scrisoare în care se arată că: „deplasându-se comisia formată, conform dorinții exprimate, a convocat pe toți ucenicii, ca să fie la fața locului, unde să-și spună plângerile contra introducerii voivozilor în stăpânirea domeniului Chioarului cu toate folosințele și veniturile lui. Nimeni neavând nimic în contră, cei doi voivozi au fost introduși cu depline puteri“. Voivozii Balc și Drag însă sunt avizați șicios din partea conventului, despre punerea în posesiune.

În ziua de 12 August 1390 regele Sigismund întărește scrisoarea conventului de Seles, lucru care nu este pe placul orașelor Baia-Mare și Baia-Sprie. Orașele se hotărăsc să formeze o comisie mixtă, care să se prezinte personal în fața „Majestății Sale“ și acolo cu „grai viu“ să aducă la cunoștința regelui, atitudinea ostilă a voivozilor români, precum și situația critică creată orașului

prin noile donații regale. Din Baia-Mare pleacă *Stefan Junkker*, judecătorul orașului, juratul *Herthel*, iar din Baia-Sprie, judecătorul *Toma Paner*.

Comisia ajunsă în fața regelui Sigismund, caută să aducă cele mai grave acuze *voivozilor*. Voivodul Drag este cel mai acuzat. Despre el se raportează regelui că intenționat și cu forța oprește nu numai pe minieri să ducă lemne — căutând în forma aceasta să împiedice exploatarea miniere — ci oprește și pe „urburași“ cari lucrează minele regelui. (Asupra acestor mine voivozii reclamau dreptul de proprietate, după cum se vede din procesul din anul 1429.) În continuare comisia caută să dovedească că pădurile în litigiu sunt proprietatea celor două orașe; primite ca privilegiu regal în anul 1347.

Plângeera este primită și înregistrată.

Regele Sigismund, trimite o scrisoare lui Drag în care arată durerea cetățenilor din cele două orașe și anume: „*primarii, urburașii, cetățenii și păzitorii de păduri ai orașelor Baia-Mare și Baia-Sprie, cari sunt în folosința unor păduri despre cari cu puterea unor scrisori susțin că aparțin de ei, pentru aceasta să nu fie împiedicați în folosința acestora, până în anul următor pe ziua fixată în jurul sărbătorii Sf. Marii, când din ambele părți pe baza scrisorilor prezente se va hotărî asupra dreptului de folosire a pădurii*“.

Voivodul Drag, în răspunsul dat își susține dreptul de proprietate. El răspunde regelui „*că are tot dreptul la aceste păduri pe baza scrisorilor de privilegiu*“.

În urma acestora, regele fixează un nou termen pentru prezentarea scrisorilor pe ziua a opta a zilei cu Lumină și până atunci atât Baia-Mare cât și Baia-Sprie să rămână în folosința pașnică a pădurilor îndrumându-l pe voivodul Drag ca „*în posesiunile mai sus amintite pe urburași și cetățenii regelui și pe nimeni până la ziua fixată să nu-i împiedice în folosința pădurii*“.*

Prin aceasta pacea între Drag și rege s'a sdruncinat așa de mult, încât regele în anul următor — 30 Aprilie 1392 — pentru a repara greșala face o nouă întărire asupra cetății Chioarului: „*Regele Sigismund voivozilor Balc și Drag, prefeți de Maramureș și Ugocia și lui Vasile fiul fratelui lor, pentru serviciile lor fidele, primesc ca recompensă cu titlul de donațiune nouă, Cetatea Chioarului, așa cum au avut-o pe timpul lui Ludovic I*“. Se vede că regele cu toate că a fixat ziua de desbaterea procesului — care desbatere

după datele de până astăzi n'a avut loc — întărește privilegiul de pe timpul lui Ludovic I, adevărat ceeace susținea Balc și Drag. În 21 Sept. acelaș an, conv. de Seles, raportează regelui, că a înregistrat pe Balc și Drag în posesiunea Chioarului, sub titlul de nouă donațiune de față fiind Ladislau fiul lui Gheorghe, omul regelui și Gallus secretarul conventului.

Orașul văzând că regele a dat câștig de cauză celor doi voivozi se hotărăște să prezinte o nouă jalbă.

În anul 1393 aproape aceleași persoane cari s'au prezentat și în anul 1391, judecătorii *Herthel* și *Junkker* se prezintă în fața regelui Sigismund. Regele pentru a scăpa de încurcătura în care se afla întărește atât pentru Baia-Mare cât și pentru Baia-Sprie vechile scrisori de privilegii din anul 1376 prin care regele Ludovic I le dădea dreptul să taie lemne în Pădurea Neagră. Prin aceasta regele în loc să aplaneze conflictul mai tare îl agravează. Atât cei doi voivozi, cât și orașul se văd trimiși din nou acolo unde erau înainte cu aproape 50 de ani. O nehotărâre care duce la căutarea dreptului pe calea justiției.

În ziua de 25 Mai 1405 toată averea aparținătoare de Chioar este transcrisă de conventul de Seles, pe fiul lui Balc, Sandrin și Dumitru și pe fiii lui Drag, Șandrin și Gheorghe. În acelaș an (1405) „*în Dominica Riminescere*“ Sigismund îi întărește în posesiunile Chioarului. Din actul de întărire rezultă că de Chioar aparțineau 57 comune, dintre cari 52 erau curat românești. După această întărire reclamațiunile se sistează. La aceasta cu siguranță a contribuit legea din 1405 care permitea iobagilor să se mute de pe o moșie pe alta; pericolul turcesc și procesul de separare dintre urmașii voivozilor. În a. 1424 averea vechilor voivozi se desface în două: *Arand* și *Chioar*.

În acest timp dușmănia dintre urmași și orașe continua, mai mult sub formă de un război de guerilă mai ales că despoții sârbi cari erau acum stăpânii orașelor, nu țineau seama de privilegiile regale. În pădure se produceau încăerări între iobagii voivozilor și-a orașelor, la fel și la drumul mare de câte ori se întâlneau unii cu alții. Pentru a evidenția mai bine această stare de lucruri, amintesc în rezumat o reclamație făcută concomitent de Baia-Mare, Baia-Sprie și Satu-Mare către regele Sigismund:

1. Șandrin, în comuna Hîdeaga a luat dela un comerciant din Sătmar, doi cai.
2. Din orașul Baia-Mare a dus 40 de boi.
3. Mai venind odată a dus 90 de boi.
4. Încă odată a mai luat 20 de boi.
5. A luat 6 care cu vin și pe căruțași i-a arestat.
6. Dela un cetățean al orașului a luat doi cai.

* Această scrisoare, Baia-Mare o prezintă în fața Ministrului de justiție în a. 1492. Pe urmă s'a pierdut așa că copia de mai sus s'a făcut pe baza unei reconstituiri în anul 1552 de către Feigel Jon, fost arhivarul regelui.

7. Se amestecă în folosința pădurii orașului cauzând pierderi regelui.

8. A cuprins cu forța 5 comune aparținătoare orașului.

9. A ocupat minele coroanei.

10. A închis drumurile cari duc în Baia-Mare.

11. A luat un soiu de vânat crescut pentru regină.

12. A distrus două comune aparținătoare Sătmărilor.

13. A împrăștiat coșnițele cu albine.

14. A luat mai multe tonuri de vin din Sătmărilor etc. etc.

Pe baza acestor acuze, Șandrin este citat în fața regelui, pentru a răspunde de fapte.

Din răspunsurile date rezultă că boii erau dela un om din Moldova, unde un servitor de a lui a fugit cu multă avere; *vinul* l'a primit dela iobagi, cari l'au luat ce este drept dela cetățenii orașului pentru că au omorât mai multe rude de ale lor; *pădurea* este a lui, cele *cinci comune* sunt pe pământurile lui și deci aparțin lui; *minele* sunt pe teritoriul lui și el n'a primit urbură nici odată, *șoimul* a fost al lui, *satele* de lângă Sătmărilor sunt pe teritoriul lui.

Răspunsurile împreună cu plângerea orașelor au fost trimise capitlului din Oradea, pentru a ținea o desbatere la fața locului.

Desbaterea a avut loc în Satu-Mare unde Șandrin n'a fost prezent așa că orașele și-au câștigat drepturile, a doua desbatere a avut loc la 2 Ianuarie 1430, când s'a făcut pacea.

Pacea a fost departe de a da câștig de cauză voivozilor din Chioar. Regele fiind amenințat dinspre Sud de pericolul turcesc, a trebuit să concesioneze minele de aur despoților sârbi, în schimbul unor cetăți de apărare. Introducerea acestor despoți în posesiune din cauza litigiilor de hotar, s'a făcut în mai multe rânduri, ultima introducere când s'au fixat hotarele definitiv a fost în a. 1424, adică după 13 ani de neînțelegeri cu localnicii. Insuși Sigismund a scris conventului, în mod confidențial ca să se facă o nouă introducere întrucât despotul nu este mulțumit, apoi să se fixeze comunele aparținătoare lui, cu numele.

Acuzele aduse urmașilor lui Drag atât de Baia-Mare, Baia-Sprie, cât și de Sătmărilor, alături de persoanele delegate să judece procesul, precum și responsabilitatea lui Șandrin față de pagubele cauzate în exploatarea minelor, sunt argumente plausibile că stăpânii Chioarului erau departe de a găsi câștig de cauză pe baza moștenirilor și diplomelor din suta trecută.

Organizația lui voivodală era un spin, în calea expansiunii maghiare spre răsărit.

Rolul jucat de Bogdan și Drag în luptele contra lui Bogdan, încă sunt departe de a primi recunoș-

tința coroanei care i-a învrăjbit și acum subjugat.

Pierderea acestui proces strânge cercul de foc în jurul voivodatului și alte procese cu alți vecini, au aceeași soarte. În ziua de 19 Iulie 1438 se judecă tot în fața căpit. din Oradea, un alt proces cu *Albensi Zolom*, tot în cauza unei păduri aparținătoare Chioarului. Și acest proces este pierdut. În anul 1452 *Ioan Huniade* deși Român de origină, ordonă lui *Nicolae Drag* să restituie parte din hotarul comunei *Tătărești*, orașului Sătmărilor. În anul 1470 ramura lui Drag din Beltiug ajunge în conflict cu coroana, fiind declarată de „*infidel*” iar averea confiscată. În anul 1492 vechiul proces cu orașul ajunge din nou la ordinea zilei și este din nou pierdut. În ziua de 4 Dec. 1501 și 1503 aceeași soarte. În anul 1505 procesul este pierdut definitiv și orașului i se fixează hotare pe baza diplomei din 1347.

După lovitura dela *Mohaci*, în care *Dragfi Gh.* ca stegar al țării, se prăpădește alături de tânărul rege *Ladislau*, rămâne *văd. Somlyay Ana*, care pierzându-și și pe fiul ei, ultimul purtător al numelui din falanga voivozilor Drag, se mărită cu *Bathory Gheorghe*, iar regina *Isabella* în ziua de 10 Iunie 1556 întărește în averea fostului voivodat pe *Bathory*. În chipul acesta vechiul voivodat care a stat ca strajă a românismului de pe frontiera de vest, ajunge în mâna *Bathoreștilor*, cari se ridică până la demnitatea de principe al Ardealului.

VULTANII

de ION TOLESCU VALENI

Vultanii răului și binelui în mine-i cresc
din hrana slovelor ce mi-o întinde-un zodiac...
Cui să împart mai mult nu știu să cumpănesc
când mâna plină mi-o afund în porumbar.

Și înfierările le simt cum se'nfiripă
în dușmănia lor adâncă și haină...
Le crește vrajba'n ochi și în aripă...
se frâng în luptă de'ntuneric și lumină.

Și când pe cerul sufletului se învoaltă
și le văd sboru'n slăvi pe-albastre ape,
nu știu a cărui biruință-i mai înaltă
și care e de mine mai aproape...

Grave tulburări — Schiță —

de G. BULGAR

— Asta-i pentru dumneata: uite aici o cameră pentru timpul cât vrei să stai pela noi. Aici o masă veche dar bună, un scaun, toate trebuincioase unui om cu cap.

Moș Neculaie — om sfântos și bun ca pâinea caldă — zăbovi în vorbe, arătând tânărului și un dulap vechi, ce-și avea și o istorie veche a moștenirii din tată'n fiu, apoi un pat fără un trecut prea bogat și niște icoane cu ciudate figuri bizantine negrite de fumul vremurilor, roase de carii nesătui ai timpului . . .

Domnul George Marcu student în Filosofie, pătruns de gândul unor cercetări sociologice pe teren, negăsind în sat un loc mai bun și mai curat fu mulțumit cu tocmeala. Fața plină de bunăvoință a bătrânului, dovedea multă înțelegere, o inimă caldă și primitoare, deschisă tinereții cu priviri de flăcări, cu mult freamăt de vieață. Și feciorul său — popa Andrei din Betreni — a fost odată așa plin de vieață. Când moș Neculaie întâlnește câteodată tinerețea, nu se poate stăpâni să n'o învâle în priviri de adevărată dragoste părintească, gândindu-se fie la tinerețea sa, fie la copii — azi oameni în vrâstă — rupti din vieața și făptura sa . . . De aceea tocmeala cu acest tânăr, cu înfățișare atât de serioasă și gravă, cu

multă lumină în ochii adăpostii sub o frunte largă și solemnă, se făcu pe loc . . .

Încă în acea seară, George Marcu își aranjă cărțile, câteva caete, își propuse pentru a doua zi să înceapă cercetările pe care avea să le coordoneze apoi într'o sistematică lucrare de monografie a satului.

Pentru a proceda cu folos și mai ales pentru a lucra conform teoriilor cuprinse cu tratatele de sociologie, revăzu câteva pagini mai importante, luă câteva notițe la lumina anemică a unei lămpi. Cuprinse cu luare aminte, în priviri iscoditoare, încăperea simplă și modest aranjată, se simți destul de mulțumit de noua situație în care se afla. Răsfoi apoi câteva pagini din studii monografice, pe care le luase pentru o mai bună orientare, până când constată că timpul trecu pe neobservate și noaptea verii fiind foarte scurtă, George Marcu încet își desfăcu patul și se culcă liniștit dar impresurat de felurite gânduri. Unul care a studiat știința ideilor, filosofia, și-a putut însuși multe idei.

Când stinse lampa întunericul și nemișcarea se instăpâniră peste tot. Gândurile — multe banale și fără importanță — mai vagabondau prin acest adânc de liniște rustică, care-i hăuia în urechi . . .

„Nici liniștea prea peste măsură, nu-i totdeauna bună pentru cel neobișnuit cu vârtejul ei amețitor. Te face doar să-ți rezezi atenția în orice mișcare neînsemnată, în orice sgomot închipt, pentru a ajunge la o evaziune din adâncul lipsit de vieață. Liniște înăuntrul meu, liniște împrejurul meu și-amândouă nu vor să se împace, nu vor să-și dea mâna într'o înfrățire! Se vede că nu se cunosc prea bine: tinerețea noastră tare rar ajunge în astfel de situații, când se mai potolesc furtunile din suflet și din jur.“ Și George Marcu prin înălțuire de astfel de idei, ajunsese la considerații, care s'opresc în câmpul vast al filosofiei. Acum prin asociație de idei se isbi de teorii ale speculației budhiste asupra repaosului absolut, ale liniștei nemărginite din Nirvana . . .

Fiecare cu preocupările lui. Așa că unul inițiat în unele taine ale speculației filosofice, adesea liber în gând, se oprește mereu în câmpul ideilor, căutând puncte de reper pentru chestiuni care-l preocupă momentan.

Și dela Socrate la Bergson în domeniul filosofiei, George Marcu putea găsi atâte părți interesante, la care se putea gândi acum, când aștepta cu răbdare ca somnul să-i bată lin și pe mesimțite la ușa conștiinței . . . Studentului însă nu-i venia să doarmă. Se vede că Morfeu în seara aceea se rătăcise pe alte căi și-acum nu se-arăta, deși George Marcu se gândea și voia să-l primească

PLIMBARE IN GRĂDINĂ

de MIRCEA PAPADOPOL

**Eu am știut că'n gând porți o minciună
Pe care când mă vezi vii și mi-o spui
Și-am înțeles că'n gândul nimănui
Nu-i nici un mugur de sămânță bună.**

**La ce să semăn idei și vise
Când nici pământul bun nu-l găsim,
Puținul foc din piept ni-l irosim
Pe flori fără parfum ce mor închise.**

**Să ascultăm cum buze sărutate
De buze reci și bolnave de lună
Vrăjesc miresme calde prin minciună
Și tănuiesc sub flori, dulci păcate.**

**Să trecem printre flori înșelătoare
Și să sorbim veninul dulce tot.
Vom lua uitarea, cel mai tare antidot
Și nu vom ști cum dragostea ne moare.**

pentru a fi trecut între hotarele odihnei. Simțea însă, că liniștea adâncă îl țintuia. Deodată i s'a părut studentului că ideile și preocupările meditative îi alungă somnul. De aceea se gândia să rupă orice legătură cu ele. Pentru asta însă n'a fost nevoie de niciun act de încordare, fiindcă o cauză externă, a efectuat această rupere dorită de Marcu. Un zumzet de mișcare și sgomot nelămurit i-a atras toată luare-aminte a tânărului student. Mișcarea destul de neînsemnată, care însă contrasta puternic cu liniștea desăvârșită dinainte, impresionează „forte“ pe George Marcu.

S'au scurs câteva secunde într'o încordare a atenției și sgomotul se repetă ca un sgâriat de scândură. Se distingeau alunecări de unghii ascuțite pe scândură.

„Oare ce pui de vietate poate umbla pe-aici?“ se gândi cât în glumă, cât în serios, studentul.

Acesta își uită îndată de somn și de venerabilele figuri ale filosofiei. Sgomotul mai mult iritant, se continuă mai departe cu nepăsare din partea făptașului, care se răsboia plin de îndrăzneală, cu un om pașnic, dornic de a se odihni. Constrâns de împrejurări George Marcu își rezezi prin minte un tablou zoologic de vietăți, capabile de așa fapte, în stare să determine tulburări destul de serioase, în adăposturi unde omului îi place să se știe în siguranță. Putea conchide după scurte cercetări, că desigur vreun șoarece împins de arzătoarea și foarte la ordinea zilei, trebuința a „spațiului vital“, se lupta din greu să acumuleze siguranță de existență comodă.

Să pretinzi încetarea activității sale, bietul de el fiind preocupat de înalte idealului de viață, ar fi cam neuman. Unde ți-e dom'le student generozitatea și judecata logică, infailibilă!? De altă parte să declari războiului unui șoarece pentru a obține liniștea dinainte, e tot ce poate fi ridicol pentru un om. Unde ți-e atitudinea de gânditor grav, de filosof cu largă înțelegere și nemăsurată îngăduire?! Deci? . . .

Oricum punea problema, George Marcu ajungea să fie mehotărit. Asta mai mult decât orice îl enerva fiindcă nimic nu-i mai jenant, mai tulburător pentru un gânditor decât acea stare de dezorientare ori nehotărâre. Enervarea în aceste momente transformă pe gânditor în om de vie acțiune, pe filosof în om de rând ce-și frânge mâinile neputincios în a se ajuta cu nici un sistem filosofic . . .

În vremea asta, șoarecele-și vedea de treabă — iar George Marcu era nevoit să-i urmărească activitatea multiplă, semn că vietatea făcea parte din grupa celor dotate cu mai multă pricepere: odată sgăria, apoi ronțăia, iar sgăria cu îndrăzneală așa că studentul când s'obișnuia cu una, șoarecele schimba îndată tactica . . .

George Marcu reflectă cu ironie dureroasă:

„Iată din pricina unui nimic întreg, am ajuns într'o situație destul de neplăcută. El — șoarecele — are chef să se delecteze, în vreme ce, mie-mi ies peri albi de necaz. Mă pomenesc că se crapă de ziuă și încă n'am închis ochii!“

Ce-i rămânea de făcut? Studentul se gândi, ascultă și-și făcu planuri de reacțiune. Totuși avu tărie să admită și ideea care-l ținea pasiv: dela o vreme se va sătura și nemernicul de șoarece și când se va fi asigurat pentru existența se va liniști.

Deci așteptare și răbdare! Filosofii lucrează cu rațiune, își stăpânesc pornirile și acționează după un plan bine chibzuit. Acum așa făcea și George Marcu.

Răbdarea l-a împins să sufere o grea încercare, care a durat un timp destul de lung. Încercarea a fost grea, fiindcă în toată vremea pasivității sale, șoarecele s'a arătat deosebit de activ și variația în activitate a luat proporții: mai sgăria iritant, mai ronțăia și în plus manifesta și sentimente de bucurie: țiuia un glas de-a-dreptul sfidător.

George Marcu se tulbură acum peste măsură... Atâta îndrăzneală și stăruință pentru a scoate pe om din fire n'a găsit la vietăți mai de Doamne ajută, și iată la o găzganie nesuferită, cum e șoarecele, câtă nebulie și nesimțire! Dar unde s'o fi ascuns nemernicul dozat cu această enervantă nebulie! . . . Cluj

Studentul se'ntinse prin întuneric spre locul unde știa că s'află dulapul, îl ciocni de câteva ori, sperând să-l intimideze pe dușmanul odihnei sale. Nu reuși însă, cât făcu el sgomot, șoarecele ascultă atent și după scurt timp începu el crezând

Amlază de vară

de EM. PAPAIZSU

Se odihnesc trudite: seceri, coase...

Pe câmp, în umbră-alături de stăpâni;

Ciobani trândavi adorm vegheați de câni

Cu limbile de-o palmă scoase,

La poarta muncii, s'a tras greu zăvor...

Și-atât de-aprins e aerul văratec,

Că însuși soarele într'un izvor

Iși răcorește fața de jăratec.

că i-a venit rândul s'activeze mai intens, mai îndrăzneț.

Încercările lui George Marcu de-a ajunge pe cale pașnică la aplanarea conflictului grav nu dădură rezultat bun. Ce-i rămânea de făcut? Să întreprindă un atac de exterminare! Să răstoarne camera așezată pentru acest nimic neastâmpărat? Cam ridicol ce-i drept! În situații grele, în tulburări grave, ca să se salveze omul de câte ori n'acceptă și ridicolul și riscantul?

Mai bine va aprinde lampa, să lucreze ceva și să nu se consume în starea aceasta de înaltă tensiune sufletească. Pentru asta însă să bată dincolo la ușa lui moș Neculaie, să-l scoale ca să-i aprindă lampa. Lucru cam jenant fiindcă, cine știe ce poate gândi bătrânul. Ba că-i un fricos, ba că și-a închisuit ceva și s'a speriat ba poate zice că cine știe de ce suferă. Te pomenești că la urmă ți-l ia 'n balon și umple satul de vești fanteziste. Bătrânii sunt sfătoși și sătenii totdeauna urmăresc cu interes, orice gest, orice relatare despre un nou venit în satul lor. Și mâine George Marcu poate fi privit suspect de către sătenii, ce-l vor evita, înconjurându-l. Iar dacă vrei să faci cercetări monografice domnule student ai nevoie de oameni, de încrederea lor, de sinceritatea și toată onestitatea lor. „Iată — se gândi ca pentru viitor George Marcu — că pot fi compromis înaintea unui sat, de cine? De un *șoa-re-ce dom-le*!“ (Aici apasă, în gând, pe silabe voind mai bine să-și dea seama de situația tristă).

„Asta-i de-a-dreptul caraghios și de necrezut! Eu nu vreau să mai rămân înconjurat de-atâta ridicol! De aceea — (aici să gânde solemn ca în momente când ia hotărâri mari și decisive) — singur

voiu aranja lucrurile, răsplătind acest abuz de „lèse-patience“!

Ațâțat de svârcolirea nervilor, studentul reacționează brusc și cu multă energie împotriva dușmanului.

George Marcu se ridică repede din pat și printr'un întuneric destul de dens, se hotără să recurgă la un atac. Pentru asta însă se opri lângă pat. Să prindă direcția dincotro venia sgomotul ăritant. În colțul din dreapta, unde străjuia dulapul cu o istorie veche i se părea că s'aude sgăriatul supărător. În această încordare, studentul simțea căldura sângelui care-i fierbea în vine. Această căldură i-a dat putere să se repeadă cu atâta avânt, spre locul ce-adăpostea șoarecele cu pricina. Dar în drum găsi și niște obstacole: un scaun, o lădiță lângă masă, de care George Marcu nu ținu seama și le trecu cu destulă greutate.

Așa scaunul fu răsturnat cu mult sgomot, dar lădița moșului se opuse cu mai multă dărzenie și cel ce porni să atace neobișnuit cu priviri în pământ, avu nevoie de o sfortare, spre a-și menținea echilibrul corpului. Noroc că masa îi era aproape și se sprijini puternic de ea pentru a evita căderea. Dar se vede că echilibrul lui George Marcu fu serios sdruincinat căci în această căutare de sprijin masa veche neputând să-și-l mențină pe al ei, se răsturnă, fapt la care George Marcu nu s'aștepta...

Toată larma acestor nefaste întâmplări în camera apropiată alungară somnul lui moș Neculaie, care se gândia, oare ce poate să se întâmple în camera tânărului. În vreme ce moș Neculaie nu-și putea explica cele ce auzia. George Marcu nu înceta prin multe formule printre care și de nuanță filosofică, să „binecuvinteze“ pe afurisitul de șoa-rece, ce l-a adus în situația asta jalnică . . .

Mai enervat era desigur pentrucă, încă dela începutul ostilităților, când declarase războiu „de iure et facto“ șoarecelui, el înregistrase un grav eșec, care era să-l lungiască la pământ. Cine era învingător? Și când George Marcu stătu gânditor, fixând cu atenția faptele ce s'au desfășurat, putu limpede auzi ronțăitul sinistru care începea să-l obsedeze. „Trebuie să încheiu odată acest epizod atât de caraghios“ gândi George Marcu. Dulapul era doar la un pas de el și nu-i fu greu să-l scuture cu multă pornire, convins că cel adăpostit își va lua tâlpășița. Sub clătinarea bruscă însă, dulapul cu o veche istorie, atras de nestăpânita forță de gravitație, urmă exemplul scaunului și se răsturnă cu mai mult sgomot . . .

„Se vede că azi toate s'au pus împotriva mea, împotriva unui om destul de năcăjit, își zise studentul privind catastrofa și neștiind ce să facă . . .

Moș Neculaie, însă nu întârzie să se arate cu un opaiț la mână, spărgând stăpânirea întunericului, în camera lui George Marcu. Obiecte răsturnate, prăpad ca după un cutremur și în plus privirea dezolată și plină de durere a studentului.

Invitație la călătorie

de DIMITRIE SCHEIANU

**Hai, gândule, spre cetatea de marmoră să
pornim drumeți
cu toamnele toate pe umeri, poveri,
Găsi-vom poate acolo hodină — tăceri
Să presărăm peste cântecele arse, peste
tristeți**

**Lângă umbrele serilor durute ne vom opri
din mers,
Din urme de lut să sorbim lacomi îndemn
Cu slove de sânge, în lespeda vremii să
'nsemn
Cântecul anilor tineri rătăcitor și șters!...**

Un moment moș Neculaie îl privi neștiind ce să creadă, despre acest tânăr sculat cu noaptea în cap, cu părul văloiu, galben, care tace și privește dezorientat la victimele răsturnate.

Oare Doamne ce-o fi la mijloc?

Indrăsni totuși s-âl întrebe cu vădită teamă:

— Ce s'a 'ntâmplat?!

— ? ! ? !

— De bună seama nu ți-a fost bine astă noapte, de te văd așa galben și posomorât. Ii fi avut atari tulburări rele, ori ceva dureri mari te-o năcăjit.

— Așa-i! Niște tulburări grave, cum să le zic, n'au împiedecat să dorm.

— Și te-a durut ceva: măsele, capul, pieptul? Pă mine tot așa mă iau câteodată măselele de să urlu nu altceva. Mă mir că și tinerețea știe de-astea. Uite aprind lampa și lucrează ceva până la ziua când te-om lecu cum om putea . . .

Liniștea căzu . . . fără obsedantul sgomot al ronțăitului. Marcu se gândi, apoi ridică ochii și întrebă grav:

— Aveți o pisică pe-aici?

— O mătă?! Cum nu! Casă fără pisici — cum îi zici — e adăpost de șoareci și găze . . . întări moș Neculaie.

„Ca și cum cu pisici nu tot adăpost de șoareci e, care rod cu îndărătnicie somnul și liniștea oamenilor“ se gândi zămbind dureros și amar George Marcu.

— Fii bun, moșule, adă-o încoace!

„Doamne așa nu-i în toate mințile cugetă moș Neculaie.

— Da' ce vrei dumneata cu ea? întrebă curios.

— Ii vedea atunci — răspunse scurt studentul. Bătrânul mirat peste măsură îi îndeplini dorința.

— Ia dă-i drumul pe-aici, să prindă un șoarece, care toată noaptea mi-a tulburat odihna, ronțând și țiuind ca un turbat . . .

În capul lui moș Neculaie se făcu lumină . . .

— Ei bată-l păcatele mele! Cum de s'o sălășluit tocmai aici! Eu încă am avut de lucru mult odată c'un șoarece așa neogoi. Da' să vezi domnișorul: am întors în miezul nopții casa pe dos, până l-am prins cu greu și i-am sucit grumazu' fără milă.

L-asta acum vezi nu mă gândeam nici eu.

Amândoi urmărind încercările pisicii de a prinde șoarecele. Numai când i-au dat drumul în dulapul vechi, cu o istorie și mai veche, strigătul disperat al secăturii îmbucură fața studentului, care aruncă o privire de admirație pisicii și un zâmbet de dispreț învinsului . . .

Domnul George Marcu student în Filosofie pătruns de gândul unor cercetări sociologice, făcute în satul lui moș Neculaie, răsufală acum ușurat, ca unul scăpat de o grea povară . . .

DIN SCRISORI CĂTRE LELIA

de TRAIAN MIHAILESCU

S'a mai aprins, undeva, pe pământ, o scîntee ca să ardă omenirea în mari vilvătăi. — vino mai aproape de mine, iubito, să vorbim de cei buni și cei răi.

Nu știi cît timp vom mai putea surîde și plimba albele miini prin lumini, — dacă și purul liliac înflorește fără de bucurii, prin grădini.

Drumul ce-l vrurăm luminos și înalt pare că luptă cu stavila muntelui-iar apele numai cu muzici triste întîmpină sufletul, cînd simțul le caută clapele . . .

Va crește, poate, vilvătaia, cu fiecă zi, și odată cu ea, uscaser-vor cele livezi; — tu, ascultă, cum, dincolo de tot ce e lume, începe să cadă, liniștitoare zăpezi.

DUPĂ UN AN . . .

Lui ȘTEFAN BACIU

de GEORGE ȘOIMU

Coboară căduri stranii pe-amurgul unei pleoape. E iarna vieții 'n mine sau răsul tău de gheață? Pământul mă tot cheamă. Îi simt aici, aproape, Cum desfrunzește anii și mi-i aruncă 'n ceață.

N'am strâns din focul sacru, lumină pentru seara Când albă, mi-ai fost drumul isvoarelor din noi. Vânduseră strigoii, Satanei, primăvara — Pentru un puma de aur, pentru doi umeri goi . . .

Și-acum când nu-i nici veghe, nici ceas de 'mpăr-tășanii,

Când mâna ta mă cată sub crini din album, Eu trec prin iadul lumii, cu zurgălăi, cu sanii, Arzând minciuna vieții, dansând pe al ei scrum . . .

LUCIAN BLAGA: DIFERENȚIALELE DIVINE

de VICTOR V. MOIȘ

Suflul larg și profund al gândirii lui Lucian Blaga, îmbrățișează într-o armonică și fericit realizată îmbinație întregul domeniu al metafizicei. Gânditor de autentică originalitate, tânărul profesor și academician dela Cluj, este poate primul român care reușește să clădească un întreg sistem, în care nu numai stilul construcției este inedit, ci însăși elementele sunt de o fermecătoare și revoluționară noutate.

Blaga este numele care se va înscrie în istoria filosofiei universale, ca singurul român de până acum, purtător de contribuții absolut originale, de valori care-și cer o scară a lor, pe măsura și orizontul specific al sistemului. Fără să știrbim ceva din autoritatea și renumele pe deplin meritat al filosofiilor noștri, dacă am încerca o raportare a lor la creațiile lui Blaga, am vedea că singurul care are puterea de a se ridica pe propriile construcții, și dela înălțimea lor să îmbrățișeze, îndrăzneț și inovator, întreaga perspectivă a gândirii omenestii, este ei, Lucian Blaga. Dela Conta până la D. Brăghiceanu, aportul lui Blaga e cel mai important eveniment cultural românesc.

Și alții au mai încercat să-și înscrie numele pe firmamentul filosofilor universali recunoșcuți, dar, — unul fie că rămânând prea fidel elev al unui voluntarism wundtian, altul prea pozitivist pentru a avea îndrăzneala construirii unui solid și a toate cuprinzător edificiu de idei, sau un al treilea încercând realizarea unui sistem propriu, întrebuițează prea mult, sintetizându-le, elementele altora și ridică la rangul de metodă universală un simplu instrument de cercetare parțială cunoscut și de alții, dar adeseori ineficace din cauza prea exageratului realism pe care-l recere — n'au reușit să impregneze operelor lor rezonanțele atât de promițătoare în roade, perspective și influențe în viitor, de cari se bucură opera lui Blaga, operă care este în întregime numai și numai a lui **Blaga**.

Iată de ce tinerețea românească care îmbrățișează cu atâta căldură și entuziasm concepția lui Blaga, e astfel justificată în bucuria ei de a vedea răsărind o construcție de splendoarea acesteia. Nu exaltare în judecata acelora care-l iubesc pe filosoful Blaga: e doar intuiția precisă și ades verificată, a

unui viitor care prin el se oferă spiritualității românești. E în admirația și adorația tineretului nostru, ceva din actul de recunoaștere de către contemporani — rar întâmplat în istorie — a geniului, care înzestrează cu neprețuite daruri patrimoniul de gândire al neamului și al omenirii.

„Diferențialele divine“ ne arată un Lucian Blaga nou, și totuși perfect încadrat în propriu-i sistem. Atitudinea critică se dovedește încăodată a fi perfect valabilă și mereu rodnică, iar Blaga — așa cum l-am întrevăzut în câteva capitole din „Orizont și Stil“ — e intransigentul judecător al sistemelor materialiste și energetiste, consacrate de savantul ca și de omul de toate zilele al secolului nostru, depășindu-le definitiv într'un spiritualism de înaltă tensiune.

Punând cu curaj problema cosmologică, Lucian Blaga întreprinde prin deslegarea ei încoronarea propriului său sistem și în același timp, readuce în discuție o problemă care, din pricina greutateii ei, a fost în ultimele decenii, aproape complet părăsită.

„Diferențialele divine“ e primul volum al „Trilogiei cosmologice“, reluând pe plan metafizic și valorificând perspective deschise încă în „Trilogia cunoașterii“, dar neîmplinite atunci. — Luând în cercetare problema genezei lumii, Lucian Blaga trece mai întâi în revistă o serie de viziuni cosmologice mai vechi și mai noi (gnostică, platonice, medievală, indiană, islamică, egipteană și aceea a idealismului lui Berkeley (imputându-le originea empirică fragmentară și parțialitatea.

„Geneza lumii“ trebuie să fie un proces care nu are niciun echivalent simetric în lumea empirică, spune L. Blaga exprimând necesitatea unei explicații **singulare** ce i se cuvine acestui proces **singular** și de divină origină. Înălțurând superlativetele, atributele incerte și definițiile prea țepene, L. Blaga începe prin a contura ideea unui Mare Anonim, Dumnezeu generator al lumii, concepându-l ca pe un „tot unitar“ de o maximă complexitate substanțială și structurală, o existență pe deplin autarhică, adică suficiență sie-și. Având întru totul conștiința că propune un mit metafizic, autorul atribuie

Marelui Anonim posibilitatea de a se „reproduce“ ad indefinitum, aceasta fără de a se istovi și fără de a-și asimila substanțe din afară. (p. 27)

Evadând din terminologia clasică și depășind orice teologie, Blaga vede în Marele Anonim nu un creator de lumi, ci un generator de Dumnezei echivalenți (p. 28). Dar deși obiectivul actului generator al Marelui Anonim are amploarea complexă a totului divin, totuși acest obiectiv este totdeauna **voit** restrâns la un segment absolut simplu sub unghi structural și minimalizat la extrem sub unghiul substanțial. Un astfel de rezultat e numit de L. Blaga: o „diferențială divină“ (p. 35) iar lumea nu-i decât sedimentul unor procese teogonice astfel, radical și inadins zădărnice (p. 40).

Continuând dezvoltările speculative ale acestei teorii cosmologice, Lucian Blaga precizează — în raport cu sistemele metafizice anterioare ale lui Aristot și Leibnitz — caracterele creațiilor Marelui Anonim prin prisma concepției diferențialelor divine. Astfel vedem lămurit că energia fizică are ca substrat diferențiale variate, dar specifice, materia de asemenea alte diferențiale variate, dar specifice, viața așisderea; și psihicul și spiritualul nu mai puțin; fiecare regiune cu diferențialele sale de bază eterogene, dar specifice. Niciodată diferențialele divine, care în chip activ colaborează, de pildă la constituirea „materiei“ nu vor putea să dea ca rezultat și „viața“ sau „spiritul“, pentru constituirea acestora se cere colaborarea unor diferențiale de natură specifică.

Reese foarte clar de aici că diferențialele divine eterogene reprezentând sub raportul structurilor lor virtuale un tot infinitezimal-fragmentat, sunt datorite acestei origine a lor, de natură complementară. În aceasta împrejurare caută L. Blaga și explicația posibilității unor procese de integrare între ele, procedând în mod empiric la cercetarea indivizilor, a tipurilor și a izvoadelor, aducând — după argumentele pur speculative, care sprijinesc ipoteza unei geneze indirecte pe temeiul de diferențiale divine — unele aspecte empirice generale, cari pledează parcă și mai mult în favoarea acestei ipoteze, cum ar fi diferitele moduri ontologice, (motiv întâlnit la Blaga și în lucrările „Geneza metaforei și sensul culturii“ și „Artă și Valoare“). Deosebim de astă dată două feluri de diferențiale divine: diferențiale ontologice și diferențiale morfologice (p. 83).

Combătând astfel pe baze experimentale

teoriile mecaniciste și materialiste, L. Blaga reușește în același timp să dea o fundare științifică a speculațiilor sale teoretice, emițând o teorie a unităților formative și dând o explicație metafizică a evoluției. În „teoria unităților formative“ Lucian Blaga critică și înlocuiește teoriile entelhiiale și mecaniciste ale lui Aristot, Leibniz și Driesch transpunând pe teren **biologic ultimele** rezultate științifice dobândite în domeniul cristalografiei, părăsind astfel concepția tradițională cu privire la individualități și totalismul factorului organizator al făpturilor și ființelor complexe.

Reese din demonstrațiile și schemele ingenioase, cu care acest capitol e înzestrat, că în vederea genezei indivizilor unitățile formative, existențele secrete, cari stau la temeiul oricărei creaturi, fiind realități complexe, nu pot să fie sub unghiul cosmologic-metafizic rezultatele unei geneze directe a Marelui Anonim. Ele sunt produsele unei geneze indirecte, adică ale unor procese de **integrare** a „diferențialelor divine“.

Dând apoi o explicație metafizică a evoluției, Blaga critică teoriile lui Darwin, Cuvier și Bergson încercând a pune toată problema în cadrul viziunii cosmice, conchizând că creația speciilor se face prin diferențialele divine, cari sunt fragmentele mutilate, infinitezimale, eterogene, complementare, ale unui tot divin inadins pulverizat. Prin această teorie evoluția biologică ni se prezintă ca un proces mai restrâns în cadrul genezei cosmice în general, și ca un capitol al „genezei **indirecte**“ în special. Urmează clar de aici că speciile trebuie socotite sub raport pur biologic, ca fiind imuabile, îngăduind doar variațiuni fluctuante în anumite limite, dar nu dincolo de ele; producerea de noi specii este un proces trans-biologic, un proces în care se manifestă, indirect, prin diferențialele divine, prezența generatoare a Fondului Anonim (p. 140).

Studiind pluralismul individuațiilor Blaga dovedește aceeași atitudine critică față de teoriile lui Platon, Fichte, Hegel, Leibniz și Herbart, iar în capitolele despre **istorie** și despre **singularitatea omului** aduce contribuții extrem de noi metafizice.

Omul și existența lui singulară culminează cercetările lui Lucian Blaga, omul fiind singura ființă care trăiește istoric, iar „istoria este în ordinea metafizică și a finalismelor existenței în general, acest fel de a trăi și de a crea al omului ca ființă primejdioasă pentru marele Anonim, și permanenta respia-

gere a lui din partea Marelui Anonim prin dispozițiile preventive, pe cari odată pentru totdeauna acesta le-a luat. Istoria, ca un șir nesfârșit de magnifice plăsmăiri și mari fapte omenști, se iscă neîncetat printr'un fel de ofensivă a omului în zone rezervate Marelui Anonim și prin veșnica înfrânare abisală a acestei ofensive, înfrânare hotărâtă din totdeauna. De câte ori omului i se pare să fi găsit un nou vad de depășire, ofensiva lui e prinsă în punga unui nou cordon izolator (categoriile stilistice). Destinul omului este de a trăi statornic în această ofensivă zădărnicită totdeauna prin chiar mijloacele ei (stilistice). Istoria este prin fiecare clipă a ei această existență de mari intenții, care se frânge în ea însăși, căci singurele mijloace de realizare, ce-i stau la dispoziție, se întorc necurmat împotriva ei. Istoria nu are un scop un terminus, spre care ar năzui și care ar fi la capătul ei undeva în viitor. Istoria se înfiripă ca o mutațiune ontologică în Univers, și nu se va sfârșit decât odată cu omul, fiind și rămânând „istorie“ deplină, în fie-

care moment al ei. Zicem deplină, fiindcă fiecare moment al ei, conține toate elementele, cari o definesc și cari îi împrumută profilul specific printre celelalte fenomene ale Universului“ (p. 188).

Relevând singur paradoxele concepției sale L. Blaga nu pretinde deloc să fi găsit singura și ultima teorie metafizică posibilă, dar în situația teoretică de azi, și ținând seama faptelor cunoscute, nu se vede o altă teorie explicativă mai simplă și mai sintetică, decât aceea pe care s'a hotărât el să o propue. De unde nu urmează că mâine se vor rosti gânduri capabile de prestații teoretice mult mai impozante, — cum însuși autorul o recunoaște cu modestia și rezerva firească a marilor gânditori. Opera lui Lucian Blaga e însă cu atât mai prețioasă celor cari o citim, cu cât deschizând orizonturi mai largi filosofiei, ne face să ne dăm seama că metafizica e expresia și afirmarea veșnic reînnoită a unui mod existențial, care ține constitutiv de ființa omenească.

ICOANA

de MIHAIL LUNGIANU

Când sună stingerea, în închisoarea dela Pângărați și se aștern somnului condamnării, unul singur din ei nu doarme. Stă pe marginea patului vechi de lemn, acoperit cu pae ude. Își ține tâmplele prinse 'n mâini. Gândește și suspină adânc.

El urmărește aduceri aminte chinuitoare. Se sbuciumă și se frământă noapte de noapte, luni întregi, căinindu-și amarnic păcatele. La ziuă, luminat, ca d'o rază cerească, prinde creionul și scrie, p'un teanc de foi, mult-mult, până ce cade obosit și ațipește puțin. Când se trezește, se trage 'ntr'un colț al curții, sub umbra unui arțar și citește oftând:

— Fecior de om bogat, cu moșie, cu vite, cu slugi. Am dus viață făr' de griji, fără necazuri. Ba încă, după moartea părinților, numai în plăceri. Am părăsit chinul cărții și am urmat în toate îmboldul sufletului tânăr, dornic de bucurii.

Intr'o zi m'am văzut făr' de ban în buzunar, făr' de nici un sprijin și fără rost pe lume. Părăsit de toți cei cari se'ndesau în juru'-mi altădată, ocolit de oamenii de treabă, nu știam ce să fac, de ce să m'apuc. Am luat lumea'n cap, umblând de colo-colo, fără

nici un rost. Ajunsesem rău. M'apucasem de cerșit și de furat. Patima beției, care pusesse stăpânire pe mine, mă urmărea la tot pasul, îndemnându-mă să-mi vânz și sdrențele de pe trup, ca să fac rost de supt.

Eram tânăr. Om de 24 de ani, să fi frânt munții 'n mâni. Rămăsesem însă o umbră. Mă legăna cel mai mic vânt, lătrau câinii la mine, ca la urs. Fugisem și din armată. Eram dat dezertor. Umblam în bobote, tot beat, or flămând, treaz și sătul nici odată, că, dacă, nu eram amețit, făceam rost de bani și'nfundam cea d'întâi cărciumă, ce-mi ieșea'n cale. Adecă de bani nu putea să fie vorba, ci de câte o găină, gâscă, de câte un miel, de vre-o oae, de or ce, pe cari le dam pe scocul satanei.

Dormeam prin șanțuri, vara, prin șurile oamenilor iarna. Asta-mi era viața, din care nu puteam să ies. Mie-mi părea însă dulce, îmi plăcea, că era a mea. Nu era chip s'am alta și mă mulțumeam cu ea. Dar într'o zi a venit o schimbare. Am săvârșit o faptă, ce m'a turburat. Or ce-aș face, nu-mi sboară din gând. O văz mereu înaintea ochilor. Mă chinuște 'nfățisarea-i certăreață. Nu pot s'o uit. Mă doare grozav nenorocirea, iscată

'n urma ei, din pricina ei.

Furasem dintr'o biserică o icoană, cu chipul blajin al Maicii Prea Curate, cu Pruncul Dumnezeesc în brațe, zâmbind dulce, printre frunze de argint curat.

M'am dus la un schit de maici cu ea. Și ea să le capăt încrederea, le-am dăruit-o lor. 'Am spus, c'o am dela părinți: odor de mult preț. Au crezut și, mirându-se de o așa evlavie la un tânăr, m'au găzduit cât am vrut, mi-au deschis toate ușile. Și într'o noapte am plecat, dând o lovitură mai mare. Am pus mâna pe toată strânsura mitocului, vre-o 40 de mii de lei, luând și icoana 'nnapoi. Bani mulți pentru o mânăstire săracă, mulți pentru un nevrednic ca mine, care nu știam ce să fac cu ei. A fost însă ca o părere. Intr'o bună zi m'am pomenit fără o cheoară de para. Ii cheltuisem pe toți. Se duce ușor de tot, pe apa Sâmbetei, avutul nemuncit!

Umblam cârnice de colo-colo. Imi rămăsese, din tot ce am avut, doar icoana de două ori furată. Am poposit într'o seară de iarnă la un biet podar, muncitor, pacinic, într'un sat de munte. Nevasta-i era vrednică, copiii cumiți, vitele sănătoase. Erau mulțumiți cu ce aveau și aduceau slavă A Tot Puternicului, seara și dimineța, închinându-se la icoana de lemn din perete, ce întruchipa jalnica răstignire a dreptății și a bunătății. Ca să le arăt recunoștința, le-am dat pe cea, pe care o aveam, luând-o p'a lor cu mine. Li-am zis să facem schimb, adăugând, că pentru mine, ca om fără casă, are mai multă valoare zugrăveala veche pe lemnul afumat, decât tot argintul strâns între ramele aurite.

Ce bucurie pe ei și mai ales pe bietii copii. Au îngenunchiat toți cu fața spre ea. Plângeau și se'nchinau, mulțumind Născătoarei pentru norocul, ce li-a trimis.

Când am văzut-o așezată 'n cui spre Soare răsare, mi-a crescut inima 'n piept:

„Slavă ție, Doamne, pentru gândul bun!“ am zis. „Prin rugăciunile calde ale atâtor inimi curate, nevinovate, s'o milostivi Cerul și mi-o ierta păcatul greu, ce am săvârșit cu furtul ei!“

Am născocit o 'ntreagă poveste, ca să le arăt, de ce ajunseseam în starea 'n care mă aflam:

„Ne-au călcat hoții, omorându-mi părinții și frații, dând foc casei apoi. Am scăpat doar eu, luând icoana cu mine și pribegind în lume, de groaza suferită. Mi se sdruncinase mintea. Din pricina nenorocirii, prin care am trecut, nu m'am dus la recrutare și am fost dat nesupus. De aceea am ajuns în halul ăsta. Acu m'am hotărât să merg la cazarmă,

or ce s'o 'ntâmpla cu mine.

Și ce-aș mai face cu icoana mare, care ar ispiti pe unii și p'alții, să mi-o fure. Tiu mult la ea, e drept, că e moștenire dela moși și strămoși; dar decât s'ajungă cine știe 'n ce mâini, mai bine s'o știu aci, în căsuța voastră. In schimbul ei 'oiu purta la piept p'asta mică de lemn, rugându-mă mereu pentru păcatele a lor mei“.

Nu știau ce să-mi facă, jeliții de ei, cum să mă culce, ce să-mi dea de mâncare. Se uitau la mine ca la icoana, ce le dasem. Am trăit la ei, cum nu trăisem de mult, de când părăsisem casa părintească. Se 'nseninase și sufletul meu întunecat, c'am putut să semăn o fărâmă de mulțumire, într'o gospodărie liniștită de rumâni harnici și plini de cuviosia creștinească.

Când am plecat, m'au petrecut până la marginea satului. La despărțire băteau mătâanii și sărutau pământul, dorindu-mi cale sprâncenată și noroc.

Trecuse câtă-va vreme d'atunci. Citind într'o zi un ziar, mi-au rămas ochii p'o 'ntâmplare. Se vorbea, că un sătean arestat, — pentru că era 'nvinuit, c'ar ști de furtul unor bani dela schimnicia cu pricina, că se găsise la el icoana, sub care se strecurase nelegiuitul în inimile cuvioaselor, — și-ar fi pus capăt zilelor în închisoare.

Seria, că n'a răbdat Dumnezeu nemerni-

SBUCIUM DIN CER

de D. HINOVEANU

**Sbucium din cer ca de gând
Cerberit ca un dor în idee,
Tinerețea ca un vânt în amurg
Anină prin ramuri trofee...**

**Sbucium din cer mai culegem,
Când fruntea mi-e cumpănă clară,
Depărtarea melodie uitată
Și mâinele bolnave de sară...**

**Sbucium din cer, potolire
De adâncuri în zâmbet de humă
Când noaptea se tremură'ncet
Ca o rugă prin duminici cu brumă...**

**Sbucium din cer tinerețea
Ne-o 'ngenunche în jertfă gândire,
Somnul vieții ne petrece
Pe câmpul cu stele subțire...**

cia, să se fure banii sfintei mânăstiri și încă cum? Inșelându-se buna credință a maicilor cu dărnicia unei icoane de preț. Și, pentru ca pedeapsa cerului să fie și mai simțită, femeea mortului, înnebunită de durere, s'a dat pe gârlă.

Atâta nenorocire pe capul unor bieți oameni, pe urma faptei mele! Aș vrea să'ndrept lucrurile, dar cum? Ce să dau crepăței de copii în locul tatălui și'n al mamei lor, prăpădiți în chip așa de năprasnic în puterea vârstei? Să merg să mă bag slugă la ei, să muncesc, trudnic, fără ostoi, să-i ajut? M'ar primi oare? Și nu m'ar cunoaște, îngrozindu-se de mine? Să le spui că eu îs vinovatul, să-i rog să mă ierte? Ce-aș folosi, odată că părinții li-s morți? Să rămân la ei, să mă aibă de sprijin și de ajutor în nevoi, să le fiu rob viața toată? Cu ce ochi s'ar uita la mine? Și ar avea oare 'ncredere 'n sdrumicarea mea și'n doru' neclintit de pocăință? Nu. 'Or fugi de mine, ca de necuratu', m'or da de gât și n'oiu alege nimic!

Aici își ia palmile de la obraji, se scoală, se plimbă, trecându-și mâna prin păr, a 'n-trebare și a nedumerire. D'odată se oprește, ca luminat d'un gând, și se repede iarăș la scris:

— A, știu ce am să fac! Când m'oiu vedea scăpat de aci, mă repez și le duc la un sfântu' Nicolae, sau în ajunul Crăciunului,

CÂNTEC TRIST

de C. PARLEA

**Cintecul a pornit trist și încet,
Lacrămile fetei se-opresc lingă drum.
Părul doarme liniștit cum un buchet
Peste timpla îngălbenită de fum.**

**Nimeni cortegiul nu-l insoțește,
Destinul poetului rătăcește departe;
In seara aceasta moartea pîndește
Și se oprește bizară pe undeva, prin carte...**

**Se scutură frunza fir după fir
Pe aleile ruginite cu flori de castani.
Ploaia s'a oprit în vechiul cimitir
Și cîntă ciudată ca în trecuții ani.**

**Fruntea liniștită e astăzi mai tristă
Cînd apune cintecul ca un vis de poet
Și se cern lacrimi în neagră batistă...
Cintecul a pornit trist și încet...**

în bătătura casei, or ce 'oiu putea.

He! Dar aș face ca și cu icoana. 'Or găsi lucruri streine la ei și i-or închide. „Casă de hoți!“ 'or zice toți.

Sărmani copii! Ce v'a fost scris vouă să pătimiți? Și, când mă gândesc ce frumos vă'nchinați voi, seara și dimineața, la icoana voastră de lemn din perete? Acum nu v'a mai rămas nici atât: mângâerea visului. V'am răpit-o eu, nelegiuitul de mine, dându-vă alta, care a adus năpasta peste casa voastră. „De, icoană furată! Nu putea să rabde Prea Bunu' Dumnezeu!“ șopteau sătenii toți, făcându-și cruci și blestemând pe nenorociiți nevinovați.

Cu asta să vă răsplătesc eu, că m'ați omenit, în toi de iarnă și 'n miez de noapte?... Cumplită lighioană mai e și omul, Doamne!”

A 'nceput să-și muste mâinile, s'a strâns de gât, și-a dat pumni în cap, până s'a simțit cuprins de un cutremur, ca de altă boală, și a căzut jos, spumând. A stat așa mult-mult, zăcând în neștire.

Intr'un târziu a deschis ochii, a 'nceput să șoptească: „Icoana, icoana!”

O vedea aeeva, întindea brațele s'o cuprinză. Și-a adus aminte însă, că vândut-o p'o litră de țuică și p'un sfert de pâine, la câteva zile, după ce a luat-o. Se ridică 'n genunchi și, cu palmile lipite 'n dreptul pieptului, prinde 'ntâi a ofta și apoi a se ruga adânc, cucernic:

— Nu te mai am. Te-am pierdut pe tot d'auna. Dar te'oiu dăltui 'n suflet icoană sfântă, icoană luminoasă, din peretele hodăii mici dela țară. Te'oiu purta cu mine la toți pașii, în toate mișcările-mi. Te'oiu simți 'n străfundurile ființei mele, în toate clipele zilelor ce'oiu mai avea. După tine-am să mă iau, pe tine am să te ascult. Și, când m'oiu vedea scăpat, dintre zidurile ispășirii, d'o fi să mai trăesc după-asta, la tine 'o să-mi fie gândurile. Am să-mi duc viața 'n trudă, sbătându-mă 'n arșița soarelui și 'n vifornitele iernelor. Innotând prin pulbere și prin sloată, am să-mi port ochii tot spre tine, icoană a chinurilor fără de nume, dar și 'ntăriitoare 'n greutăți și 'n necazuri.

Și n'am să mai fiu un rătăcit pe valurile furtunoase ale lumii, ci un roboțas osârdnic cu trupul și 'mpăcat, mulțumit în suflet!”

Ii roeau ca albinele gândurile, îi țâșneau ca izvorul vorbele, clocotea ca un ceaun pe pirostriei inima și i se pleca smerit fruntea, ca o făcile 'ncălzită și mueată dela mijloc.

Pusese stăpânire pe el credința cutremurătoare, îi alinta viforurile sufletesti mângâerea caldă. Părerea de rău îl renăscuse.

INCREȘTĂRI

Probleme

CUVÂNTUL SCRITORILOR ROMÂNI

La răplirea din nou a Basarabiei și a Bucovinei

În această zi de doliu național, scriitorii români trimet cuvântul lor lumii și țării.

Sfășierea Patriei noastre, prin ocuparea de către străin a Basarabiei și Bucovinei de Nord, ne-a umplut de durere și de revoltă.

Pământurile ocupate astăzi au fost de totdeauna locuite de Români. De șase sute de ani încoace, documentele arată stăpânirea voevozilor noștri asupra lor. În al 15-lea secol, voevodul român Ștefan cel Mare, stăpânitor al întregii Moldove, luptă pe Nistru și pe Dunăre împotriva Tătarilor și a Turcilor. El era socotit, de lumea apuseană pe care o apăra cu oștile lui, „sabia creștinătății” și „Atletul lui Christos”, așa cum l-a denumit Papa Pius al II-lea. Pe atunci, poporul rus, aflat sub dominația tătarască, nu văzuse niciodată Nistrul. Acest popor a trăit, până în veacul al 17-lea, despărțit de al nostru prin populații și state străine.

Ținuturile rupte românismului au făcut întotdeauna un singur trup cu Moldova; chiar numele de Basarabia și Bucovina au fost puse în circulație mai cu osebire de oportunitismul politic al răpitorilor dela 1775 și 1812: băștinașii n’au încetat până astăzi de a-și spune Moldoveni. Învățați străini, statistici rusești și austriace afirmă covârșitoare și permanenta majoritate a Românilor în Basarabia și Bucovina.

În vremea cât teritoriile răpite au stat sub stăpânire străină, s’au încercat asupra lor, fără nici o izbândă, toate metodele de desnaționalizare. După marele război din 1914—1918, atât Basarabia cât și Bucovina s’au întors prin libera lor voință la statul românesc, pe temeiul principiilor de autodeterminare, care a fost și lozinea Uniunii Sovietice.

Prin urmare, nici drepturile etnice nici cele istorice nu îndreptățesc repetarea sama-

volniciei.

Intemeiata noastră durere și revoltă o însoțim de un protest pe care îl îndreptăm către întreaga lume civilizată, către toate conștiințele ce mai pretuiesc justiția pe pământ, chiar către conducătorii vecinului care întrebuințează forța împotriva noastră, a mii de avioane și de tancuri. Poporul nostru, greu încercat, nu a meritat asemenea crudă lovitură.

Noi știm prea bine că poporul român este încredincios ca suflet și ca naționalitate. Dar temeiul deaceia ridicăm protestul nostru: fiindcă abia ajuns la întregirea sa etnică și abia pornit către desăvârșirea civilizației sale, neamul nostru este din nou lovit cu brutalitate și întors dela o dezvoltare firească. Nimeni, nici chiar dușmanii noștri cei mai crânceni, nu ne pot tăgădui dreptul la viață liberă, unitară, națională. Mormintele vechilor luptători, ctitoriile cucernice ale voevozilor, ca și silințele creatoare ale generației de azi, mărturisesc credința în idealul românesc al șirurilor de oameni vrednici cari au trăit pe aceste pământuri. Așadar, mutilarea de azi este o nedreptate atât de strigătoare, încât nu se poate crede că va rămâne definitivă.

Iubiților frați din vechea Moldovă de Nord și de peste Prut, noi scriitorii, care ne simțim glas și inimă a neamului, vă îndemnăm să fiți tari în durerea ca și în nădejdea voastră. La încercări asemănătoare părinții noștri și-au pus credința în Dumnezeu Isus și nu s’au îndoit că după noaptea răstignirii vine lumina învierii.

În această zi de mâhnire și de înfrângere, să nădăjduim și noi cum au nădăjduit ei.

Acest cuvânt, alcătuit de comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Români ajutat de sfatul și colaborarea d-lor:

Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu, foști președinți ai Societății;

Ion Minulescu și Ludovic Dăuș, membri fondatori ca reprezentanți ai întemeietorilor ei,

Ionel Teodoreanu și Radu Gyr, ca reprezentanți și generației tinere, este trimis fraților din Moldova de Nord și de peste Prut, ca și conștiințelor luminate din lumea întreagă, în numele tuturor scriitorilor români.

Președintele Societății Scriitorilor Români, N. I. Herescu.

Vice președinte, Ion Marin Sadoveanu.

Membrii comitetului: Corneliu Moldoveanu, I. Gr. Periețeanu, V. Voiculescu, George Gregorian, Ion Pillat, Victor Ion Popa, Al. O. Teodoreanu, Tudor Vianu, Mircea Eliade, Ion Valerian.

3 Iulie 1940.

Asociația Scriitorilor Români din Ardeal

Gândul de care au fost călăuziți scriitorii din Ardeal spre a se constitui într-o Asociație, sortită să contribuie în largă măsură la afirmarea, stimularea și canalizarea talenților tinere ale Ardealului de azi, n'a putut decât să stârnească admirație în rândurile celor ce priveau cu simpatie eflorescența creatoare pe acest pământ. Pentru că — la drept vorbind — Ardealul, este regiunea în care s'a putut constata cea mai intensă activitate atât în domeniul literaturii cât și al plasticeii. Și aceasta — mai ales — dela 1930 încoace, când au apărut câteva talente de seamă, ridicându-i în mod vădit prestigiul.

Dacă aici s'a lucrat cu râvnă făcându-se din scris un adevărat cult, atunci, tot aici s'a simțit în primul rând nevoia de a se grupa scriitorii. Astfel că, în anul 1936, s'au pus bazele „Asociației Scriitorilor Români din Ardeal“.

După cea dintâi întâlnire pe care au avut-o scriitorii la Sibiu, în consfătuirile dela Cluj, s'a ales comitetul de conducere și din rândurile lui președintele, în persoana d. Victor Papilian prof. univ, și scriitor cu vază ale cărui volume cu subiecte din viața ardeleană, au fost bine primite de publicul cititor.

Asociația constituită, după scurt timp, a obținut și personalitatea juridică, atribuindu-i-se în acest fel dreptul de a apăra și susține interesele membrilor ei.

Terminându-și formalitățile de acest ordin, sigur, a trebuit să pornească la lucru. Într'adevăr a desfășurat o activitate prețioasă. Ne mulțumim a arăta șezăturile literare care au avut loc în centrele ardeleni; Cluj, Oradea, Arad, Sibiu, Brașov, Mediaș; Dej, Satu-Mare, etc. unde scriitorii s'au întâlnit într-o caldă înfrățire cu publicul amator de literatură.

În colecția Asociației s'au tipărit două cărți de versuri: Către țara ochilor mei a lui Emil Zegreanu și Grădina cu flori de toamnă a lui Iustin Ilieșiu. Apoi s'a luat inițiativa alcătuirii unei Antologii a Scriitorilor din Ardeal care să cuprindă atât poezii cât și prozatorii și eseistii. Pentru realizarea ei și pentru a rezolva oarecum problema cărții literare în Ardeal, Asociația a întreprins o acțiune pentru înființarea unei cooperative menită să pună bazele unei edituri proprii, din contribuția bănească a membrilor prin semnare de acțiuni. Dar inițiativa aceasta e dusă mai departe de un comitet alcătuit în acest scop, care va solicita și contribuția altor personalități înțeleghătoare din viața clujeană.

Tinând seama de starea dificilă în care ne aflăm astăzi, misiunea Asociației în această direcție nu este prea ușoară. Încă lucrând cu abnegație și cu încredere în izbânda scrișului nostru, se va putea ajunge la un rezultat fericit, așa încât una din cele mai valoroase opere ce ar constitui o mândrie pentru organizația scriitorilor ardeleni, să poată fi înfăptuită, dat fiind că editura dela Sighișoara a lui Miron Neagu, s'a abătut din drumul inițial.

Un act care se cuvine a fi subliniat este sprijinul de 500 lei lunar, acordat de Asociație unei rude de-a lui Eminescu, dovedind prin aceasta că se interesează de scriitori și se străduiește — după putință — să le vină în ajutor. Ceeace împiedică astfel de realizări pe o scară mai întinsă este lipsa de fonduri, știind că din cotizatiile anuale ale membrilor în sumă de 100 lei, nu se poate ajunge în posesia unor sume suficiente pentru scopul urmărit. Totuși este evident spiritul de înțelegere ce se arată a-l avea Asociația față de membrii ei.

Cu asemenea activitate și-a încheiat cei 4 ani de existență când a expirat și mandatul comitetului de conducere. Și la adunarea generală din acest an care avut loc la Cluj în luna Iunie, s'a ales un nou comitet (care în fond e același, cu unele schimbări) format astfel: Președinte: Victor Papilian; vice-președinti: Septimiu Popa și M. G. Samarineanu; membri: Paul Constant, V. Beneș, Al. Dima, George A. Petre, Al. Negură, Teodor Murășan, Iustin Ilieșiu; casier: Olimpiu Boțoș, secretar: Grigore Popa și secretar de ședințe George Todoran; cenzori: Ilie Dăianu,

Teofil Bugnariu, C. S. Anderco.

Un fapt îmbucurător, care trebuie reținut, este alegerea lui Grigore Popa ca secretar al Asociației. Avem convingerea că acest activ scriitor ardelean, își va da tot interesul pentru bunul mers al Asociației.

Dacă vremurile vor îngădui, anul în care a intrat Asociația Scriitorilor din Ardeal, sperăm să se încheie cu o activitate mai rodnică, justificându-și pe deplin existența și rostul în această regiune de înaintată cultură românească.

Tribuna

Dimitrie Danclu

Rânduri pentru acei ce nesocotesc necesitățile spirituale ale Sătmarului

Prin așezarea lui periferică, Sătmarul a fost scos din socotelile și preocupările celor care n'ar trebui să-l uite nici un moment. Astfel fiind, Sătmarul nu s'a bucurat dacă nu de loc, aproape de loc, de binefacerile propagandei spirituale românești la care are dreptul și prioritate.

N'au fost stimulate nici preocupările singulare și nici măcar încurajate n'au fost acele inițiative însufletitoare care ar fi putut face cu ceva mai mult decât nimic.

Oricine a putut observa că, în afară de trupa „Muncă și Voie Bună“, turneele teatrele subvenționate de stat își justifică propaganda, încheindu-și activitatea, la Oradea.

Nimeni nu poate nega că șezătorile scriitoricești în afară de acele organizate de **Afirmarea** — începute de S. S. R., cu sprijinul înțelegător și prea bine venit al Ministerului Propagandei, n'au avut înscris în programul lor, de propagarea slovei frumoase și-a duhului curat românesc, poposirea și la Sătmar. Tot la Oradea s'au limitat a prilejui acele atât de necesare reuniuni românești și tot acolo și-au justificat propovăduirea când a fost vorba de făcut ceva pe graniță.

Conferințele organizate de unii și alții, cu acoperire materială, din plin, tot din buzunarul public, n'au găsit îndemnul nicăieri în afară de acelea inițiate sau cerute de **Astra** — a se extinde dincolo de Oradea și tot acolo s'au împotmolit.

Echipele acele de teatru înjghebate de directorul Teatrului Național din București și împânzite în țară spre a înviora puțin inima acelor ce se ostenesc veghiind pe zonă,

n'au cunoscut Sătmarul, deși mai zonă ca Sătmarul, vorba ceea, să mai cauți. În privința „teatrului pe zonă“ semnalăm și noi aci, în credința trezirii interesului acelor cărora li stă în putință acest lucru, rândurile dlui Gh. Soare apărute în „Universul Literar din 18 Mai c. sub titlul: Proiecte și oameni de inițiativă.

Mijloacele mai rapide și mai potrivite cu inima țării tot la Oradea le prinzi, fiindcă de, prea suntem la spatelul lui Dumnezeu.

Intr'un cuvânt, orice gând, orice pornire de propagandă, de înălțare spirituală și de apropiere românească, din inițiativa Statului, n'a trecut de Oradea. Și Doamne, cât de anevoioasă nevoie ar fi de această frământare sufletească aci. Aci în Sătmarul acesta, pe nedrept uitat, de acei ce-ar putea să facă ceva pentru el. Aci în Sătmarul acesta înconjurat de gândurile hrăpărețe ale unor mușterei cari caută cu orice preț orice prilej de batjocorire, de bârfire și de slăbire românească. Ne mângâiem, ca să zicem așa, în nădejdea unor altfel de bucurii și-a altor gânduri mai bune și pentru Sătmar, în viitor. Până atunci încreștăm aci, așa ca să rămâie urmă, unele constatări, unele dure-roase constatări.

Nu s'a dat nici o atenție și nici un sprijin, absolut nici un sprijin, inițiativelor locale, realizărilor locale, posibilităților acelor ce s'au dovedit entuziaști, cinstiți și vrednici a menține o atmosferă spirituală românească. În același timp, nu tot așa au stat lucrurile cu alte soiuri de treburi.

Inițiativele locale, în privința desmorti-

rii și menținerii acelei atmosfere de spiritualitate de care este atâtă nevoie, când n'au fost boicotate au fost privite cu indiferență; realizările dacă nu au fost sprijinite nu au fost nici încurajate, ir posibilitățile și entuziastul aceloră cari au făcut, dintr'o pornire pur idealistă și pur românească, câte ceva, au fost fie nesocotite, fie stânjenite tocmai de-acei ce-ar fi putut, cari-ar fi avut o elementară datorie de a le ajuta cumva.

Publicațiile locale cari apar cu greutate și ce nu și le pot închipui coconășii aceia gogomani cari se pierd în flecăreli, cari nu se pot apleca asupra nici unei probleme ce nu interesează stomacul, dar care rumegă mereu ceea ce, prin relații, capătă, pentru talentul lor de a linguși, aceste publicații cari mențin un spirit și o spiritualitate românească și întrețin un duh românesc, atâtă cât îl întrețin, lăncezesc roase de cea mai cruntă ne-păsare.

Afirmarea, revista aceasta care Dumne-

zeu știe cât s'a sbuciumat pentru a se menține și pentru a ajunge, așa cum e știută, la mijlocul celui de-al 5 lea an de apariție, revistă care, pe lângă știutele șezători literare și înfrățiri românești tot odată, a scormonit tot ascunzișul românesc spre a pune în valoare și în circulație, spre o mai mare mândrie românească, un trecut uitat dar merituos, cu ce a fost ajutată ce sprijin moral măcar, nu mai vorbim de vreunul material, i s'a dat de acei în sarcina cărora cade Propaganda Națională? Și **Afirmarea** a făcut în Sătmar, lăsând la o parte orice modestie, ceea ce n'a făcut nici odată nici o altă publicație de când e Sătmarul.

Conștiința Română, cotidianul local, după diverse metamorfoze și sbuciumări, în al treilea an de apariție, cu ce a fost oare ajutat de acei ce susțin oficial propaganda românească pentru salahoria și mucenicia căreia s'a dedicat în acest cuib de dușmănie românească?

VIATA ROMANILOR

Istoria noastră nu este un lanț de orgolii; dealungul ei, nimeni nu va găsi fanfaromada devenită monopolul altora cari nu aveau de unde să aducă, în fața lumii și a soarelui, virtuțile ce dau obraz curat și suflet cinstit. Niciodată, noi Români nu am râvnit ceea ce nu ne-a aparținut. Am luptat pentru a ne apăra pe noi înșine, numai pe noi înșine cari am fost, neîncetat, râvniți de toți, căci virtuțile sunt pizmuite și invidiate mai tare decât aurul. Căci așa a vrut destinul nostru: să fim singuri. Puterea noastră a stat și stă încă în această capacitate de a crește nu din motive vremelnice, ci țâșnită către cer din adâncurile seculare ale vieții noastre, asemenea unei trâmbe de lumină în mijlocul unui ocean de beznă. Această însingurare de insulă etnică și spirituală a purtat steaua noastră fără rugină, care, oridecâteori talazurile ne-au împrejmuțat mai crâncen, desvelindu-și mai înfiorător adâncurile, ne-a vestit Betleemul unui viitor salvator.

Din această însingurare s'a născut istoria noastră fără orgolii și fără pretenții de carnaval deschis în vitrinele veacurilor. Nici chiar atunci când Voevozii noștri au înțeles că sunt singurii chemați să apere tradiția civilizatoare a Bizanțului, istoria noastră nu și-a împodobit coiful sufletului cu laude. Toți Voevozii noștri sunt, mucenici ai culturii, căci dacă nu erau ei care să oprească uraganul semilunii, nu se știe ce-ar fi devenit Europa veacurilor următoare. Și cu toate acestea, noi n'am îndrăznit, din smerenie, să ne

beatificăm Domnii. Voevozii noștri sunt numai niște apărători ai Bisericii și ai omeniei. Evident, puteam și noi să ne lăudăm cu victoriile noastre cari sunt mai numeroase decât ale altora cari au avut specialitatea de a pierde toate războaiele. N'am făcut-o, deoarece eroismul nu se învață în școli, iar virtuțile nu se nasc după ce ai semănat în suflet numai pizmă, ură și poftă de pradă.

Suntem singuri în fața lumii și smeriți față de orice durere. În singurătatea și'n smerenia noastră ne stă toată puterea de a îndura fără a plânge și de-a trăi fără să ne lăudăm. Pilde de smerenie, deci de cuviință în fața lui Dumnezeu și a lumii, avem dealungul istoriei și ele sunt mai frumoase în tăcerea lor, decât întreaga retorică a aceloră cari simt nevoia să se împodobească asemenea unor păuni pentru a acoperi un trecut rușinos. Trecutul nostru nu are pete născute din sufletului neamului românesc, ci numai întunecări datorită urgiilor cari s'au năpustit peste noi...

Suntem în 26 Iulie 1476. Sultanul Mahomet, pornit cu cea mai mare armată a timpului, ajunge la Dunăre, trece, ia cu sine și oastea lui Laiotă și se îndreaptă spre Moldova. Și aici, Ștefan cel Mare, nepotul lui Alexandru cel Bun, îi iese în cale numai cu zece mii de ostași. Lupta se dă la Războieni, în mijlocul unui Iulie de foc. Oastea moldovenească îndură setea, foamea. Cetatea de bârne, făcută în mijlocul pădurii, rezistă atacurilor, iar boierii și căpitanii mor pentru a opri puhoiul. Apoi, într'o noapte, calazurile asiatice au trecut

peste metereze. Copitele cailor au ucis copiii, femeile, răriții. Măcelul a durat în beznă până în zorii cari l-au găsit pe Ștefan departe în munți. Infrângerea a fost cumplită și atât mai dureroasă cu cât venea după victoria dela Podul Inalt. Inșă în marea lui înțelepciune, Voevodul a știut să primească și infrângerea cu acelaș suflet cu care primise și biruința. Și ca o dovadă, ne stă pisania ce se află la Războieni, poruncită de Domn: „In zilele cuviosului și iubitorului de Hristos Domnului Ioan Ștefan-Voevod, cu mila lui Dumnezeu stăpân Țării Moldovii, fiul lui Bogdan-Voevod, la anul 1476, iar al Domniei mele al douzecilea curgător, sculatu-sa Mahomet împăratul turcesc cu toate ale sale răsăritene puteri: încă și Basarab Voevod cel numit Laiotă venit-a cu toată țara lui cea basaravească, au venit ca să jefuiască și să prade Moldova și au ajuns până aici la Pârâul Alb, și noi Ștefan-Voevod cu fiul nostru Alexandru am ieșit înaintea lor, și am bătutu cu dânșii mare război în luna Iulie în 26 zile, și, cu îngăduirea lui Dumnezeu, au fost biruiți creștinii de către păgâni, și au căzut acolo mare mulțime de ostași moldoveni. Pentru aceasta, bine a voit Ștefan-Voevod să zidească această biserică a arhanghelului Mihail, întru ruga sa și a Doamnei sale Maria și fiilor săi Alexandru și Bogdan, și întru pomenirea tuturor drept credincioșilor creștini cari au pierit aici“.

Act de smerenie și de însingurare mai mare, istoria nu cunoaște, căci nici un om, afară doar de sfinți, nu a primit și nu va primi o infrângere împăcat, ingenușchiat și supus că ea s'a făcut „cu îngăduirea lui Dumnezeu“. Dăinuește, în această pisanie încrâncenata dar smerita înțelepciune și singurătate a lui Iov, căci „cu îngăduirea lui Dumnezeu au fost biruiți creștinii de către păgâni.“

Acesta este geniul meamului nostru, păzit de îngerul smereniei și acela al însingurării. Deaceea durerile noastre sunt binecuvântate, căci numai din învățătura lor ne vine mântuirea care nu a întârziat niciodată prea mult.

— Timpul. —

PETRU MANOLIU.

Cum urei ca altul să tănuiască
secretul tău, când nici tu însuși n'o
poți face?

LICHEAUA

O specie umană care abundă. E întotdeauna în serviciul cuiva și-al foarte multora chiar, în acelaș timp.

Pentru a-și ajunge un propriu interes, pentru a parveni ori pentru a se pricopsi, se pretează la orice și se angajează oricui.

Inofensivă la aparență, lingusește tot ceace simte ea că trebuie și bârfește tot ceace crede că face plăcere. Pentru aceste însușiri e'ntotdeauna și adesea gras răsplătită. Și lumea, lumea care areori ține seama de mijloacele ridicărilor uneori se miră și regulat se resemnează: „A făcut ce-a făcut dar, vorba ei, i-a reușit“.

Mulți o confundă cu tipul bine crescut, naivii o iau drept om de încredere iar „șefii“ tolerează din simplul fapt că le flatează vanitățile. Vorba unuia, din alte timpuri și din altă parte: „Detest lingusitorii, dar lingușiți-mă cât de mult oă-mi place“.

Datorită calităților ei e cultivată cu multă atenție și cu multă înțelegere. Uneori se sacrifică oameni întregi pentru a se aburca și promova o lichea ordinară.

Cu mină adaptată împrejurărilor, sclavă părerilor celui mai „mare“, o înțealnești regulat, preutindeni :cât de sus și cât de jos. Pare să aibe acces, să fie mai ocrotită și să forfotească mai nestingherită cu cât e mai supusă.

Are și mania relațiilor. Măinile ce i se întind sunt o armă care inspiră încredere, care amenință și care molcomesc pe unii îndrăsneți.

E detestată numai când îi slăbește șeful ori n'o mai țin puterile.

Patronii și-i uită și și-i schimbă cum simte că are alte perspective mai bune.

Uneori mușcă. Mușcă pe oricine. Chiar și pe stăpân și mai cu seamă atunci când îl știe, sigur, întors cu spatele. Treaba asta o mai face, atunci când e ghiftuită sau când nu i s'a dat pe „merit“.

De mârâit, mârâie încotro e asmuțată dar mai ales într'acolo unde știe că interesele patronului se canalizează.

Cu ideia de lichea de orice sex, oricât de nobilă și oricât de etichetată, oricât de mare și oricât de mică, deși degradează și scârbește, cetățenii s'au obișnuit într'atâta că nu mai au curajul reacțiunii. Și nu e bine. Sub lespedea pe care-și reazi-mă piciorul, licheaua, stau pitite multe lucruri bune de care suntem privați datorită toleranței regretabile cu care privim și ascundem anumite constatări.

De tine, cititorule, depinde stărpirea acestor hâde și desgustătoare ființe cari, în detrimentul bunelor noastre intenții, abundă, cum crezi că-i mai bine, dar fă ceva și'n această privință.

N. Văj.

DARI DE SEAMA

CĂRȚI

Panaît Istrati

LA STĂPÂN

roman editura Cartea Românească
lei 50.

Panaît Istrati, nemuritorul Panaît Istrati, răsvrătitul acela îndrăgostit de viață, de buche și de semenii sai oropsiți de soartă, hoinarul nestin-gherit de nici o greutate în surpân-dera ascunzișurilor lumii, talenta-ful neîntinat și neegalat care n'a trecut pragul nici măcar a unei școale secundare pentru a se „mo-bila“ cu vreo etichetă care să plăca fanfaronilor și îmfumurațiilor saci de suflet și de idei, omul care n'a putut să-și împrumute vreun titlu cât de neînsemnat, titlu din care — cum atât de desgustat o spunea Delavrancea — atâția măgari și-au făcut traiste cu merinde pentru a rumega pe o catedră sau în vreun fotoliu suspus, a ajuns totuși, așa fără de „studii“, pe pragul Aca-de-miei Franceze de unde a refuzat lo-cul ce i se îmbia pentru a se re-intoarce în țara lui iubită ca să moară sărac și ros de viermele tu-berculozei ce se cuibărise în tru-pul lui firav pe urma sbuciumului acestei vieți.

Acest uriaș meșteșugar al cou-struirii gândului tipărit care ni-a zugrăvit atât de evocator și de ne-uitat într-o operă, aproape în între-gime autobiografică, subtilitățile unei lumi ignorate de-atâția preten-țioși înaintași, ne apare astăzi, după cinci ani dela trecerea lui în afara acestei vieți, mai viu și mai prețuit.

Deslegându-ne atâtea nebănuite taine și-atâtea neîmplinite doruri, autorul **Haiducilor**, a lui **Codin**, al **Taței Minca** și-atâtor alte răscolitoare și revelatoare volume în care ni se arată calea spre adevăr cu exemple din propria lui viață, ne pune prin volumul acesta în fața unei impresionante descrieri. Viața copilului chiruit; copilăria proprii-

lui viață. Și dacă în **Mihail** se înal-ță „cel mai entuziast și cald înn Prieteniei“ în **La Stăpân** se aduce, mai cu seamă în primul și al doilea capitol, cel mai sincer și mai nefa-tălnit omagiu copilăriei.

Copilul — citez pag. 25 — „fîn-ță neimbăcșită de prejudecăți și ca-re se conduce numai prin instincte e, ca orice copil, un revoluționar. Prin el, legile firii calcă în picioare tot ce omul matur a ridicat împot-riva lor: morală, prejudecăți, calcu-le, interese meschine. Copilul e în-ceputul și sfârșitul lumii. El, singur, înțelege viața, fiindcă se conformă ei. Ieșit din copilărie, omul devine cel mai desgustător dintre animale: animal calculat. Făptură plăpân-dă, vibrândă de emotivitate, dornică de viață copilul e dat și azi pe mâna acelorași brute, îndopate cu multu-miri trupești, care îi frâng junghe-tura de îndată ce le intră pe mâni. Habar n'are stăpânul animal al ace-stei lumi, că copilul e setos de lu-mina zilei, de vântul care bate, de frunza care foșnește, de ciripitul păsărilor, de libertate câinilor și a pisicilor cari umplu străzile, de mi-rosul țarinei umede și de tot ce fi-rea ne-a pus la îndemână nouă, oamenilor, ca să ne facă traiul feri-cit. Habar n'are bruta stăpână a ino-cenței că, copilăria e cel mai dulce dintre anotimpurile vieții și că nu-mai în vremea copilăriei se pot pu-ne temelile bunătații, fundațiune menită să suporte lungii ani de lup-tă, o întreagă uzină de frământări și de chinuri, cari dau omenirea de răpă, dacă baza nu e făcută din bunătațe. Și cum s'ar putea ca ba-za vieții să fie bunătața, când ma-rea majoritate a omenirii își petre-ce copilăria în bătăi și privațiuni, în mortificări și ucigătoare pușcă-rii îngăduite de legi? Cum să nu fie lumea asta plină de oameni răi, de hoți, de tembeli și de răsturnă-

tori de „ordine“, când „ordinea“ voastră, o! stăpâni, nu e întemeiată decât pe cruzimi neîngăduite de le-gile naturii.

Și voi sunteți legislatori, o căp-căuni ai copilăriei!, o, crășmari, bă-cani, stâmbari, cărnătari, mari pro-prietari de glod, negru ca inima voastră, — și voi aveți academii, pline cu vite încălțate! Și voi aveți catedre de morală, și biserici cu clopote asurzitoare, și parlament care face legi, cum ai face o plă-cintă, și voi habar n'aveți ce e via-ța, cât ar putea să fie de frumoasă și cât de groaznic o schingiuiți“ ..

Am reprodus aceste rânduri în-adins, spre a se vedea dragostea ne-mărginită pentru copilul care e stin-gherit a-și trăi copilăria și pentru adâncă înțelegere și cunoaștere a autorului. Mamele mai ales, mame-le acelea „care nu-și dau seama de agonia sufletească a copilului“ au de luat aminte.

La Stăpân impresionează până ia tulburare. Stârnește în sufletul le-ctorului înțelegerea și îndemnul ne-cesar pentru copil, și-i dă mângăie-rea și satisfacția timpului pe-trecut în tovărășia cărții.

*

Romain Rolland

J. J. ROUSSEAU

editura Socec lei 60.

Scrierea face parte din Colecția marilor gânditori, e tradusă de Dragoș Vrânceanu și are un cuvânt in-troductiv semnat de dl Ștefan Sol-mescu. Numele înșirate pe copertă: Romain Rolland, încurajatorul și in-drumătorul marelui nostru Panaît Istrati, biografiind, alegând și ex-plicând pagini din J. J. Rousseau, ca și a celor ce-au îmbrățișat scvie-rea prezentnd-o marelui public ro-mânesc: St. Soimescu și Dragoș Vrânceanu, sunt tot atâtea indicații și garanții, pe cât de prețioase pe

atât de convingătoare, că lucrarea n'ar mai avea nevoie de nici un comentariu decât doar de acela de a invita cititorii să-i caute cât mai neîntârziat prietenia.

Ne vom opri totuși puțin asupra genialului gânditor și a poetului muzicant, **J. J. Rousseau**, al cărui duh a molipsit atâtea înalte spirite, tulburând concepții și reformând așezări omenești, și-al cărui chip, Tolstoi, îl purta la gât drept icoană sfântă.

J. J. Rousseau, ființa aceasta care a stârnit subiectul atâtor discuții, atâtor uneltiri și atâtor prigoane dar și tot pe atâtor amenințări și adorări, fusese până pe la 37 ani, când geniul l-a încercat fără ca el să-l fi căutat un vagabond și un visător fără chiag în nimic.

Micul burghez din Geneva „îmid, fără voință, fără caracter, căzut repede în prada riscurilor unei vieți aventuroase, visând, hoinărind, bine înzestrat, dar indolent, nestatornic, leneș, uituc, lipsit de grija zilei de mâine și dorind numai liniștea unei existențe mediocre și neocupate fără nevoi prea mari, afară de un gust sensual pentru reveria romanțioasă și voluptuoasă“, lăncezește până într-o zi când deodată, prin surprindere „geniul se abate asupra lui și printr-o lovitură de trăsnet îl doboară ca pe Sf. Paul, îl luminează, îi pune în mână arma cea mai arzătoare, panna. Se vede aruncat în arenă, unde cei mai vestiți campioni ai spiritului omenesc își desfășoară lupta sub ochii lumii adunate. Și din prima lovitură, îi întrece pe toți. În zădar se înspăimântă de ceea ce face și jură că nu va mai scrie. Este dus de torentul pe care îl deslănțuise“.

Acei ce, toropiți ori seduși de valul vremurilor îngrijorătoare, nu găseseră altceva de făcut decât flecăreala continuă, flecăreala care uneori îi alarmează alte ori îi epuizează și'n tot timpul îi ține inuții încordați, aceia zicem dacă s'a apropi de aceste pagini nemuritoare anume pare că alese din Confesiuni, din Emil, din Noua Heloisiă, din Contractul Social, de un Ro-

main Rolland, se vor lecul, se vor descotorosi fără să vrea de inutilitatea comentariilor și a îngrijorărilor ce cu bună știință și le procură, și vor trăi momente de adevărată uitare de sine. Nu mai vorbim de hrana spirituală, de bucuria simțită pe urma unei astfel de lecturi.

Emilia St. Milicescu

DELAVRANCEA

om-literat-patriot-avocat, editura Cugetarea lei 100.

Nu pot presupune prin câte mâini și cam câți ochi se vor fi oprit cu atenția asupra prețioaselor pagini din această instructivă și folositoare lucrare; recunosc însă că nu se putea un dar mai potrivit, în aceste confuze ai încercătoare timpuri, decât acesta în care autoarea ne descoperă cu abilitate, așa cum au văzut-o și au știut-o acei ce l-au cunoscut, copilăria modestă, sufletul clocotitor și molipsitor, viața tumultuoasă și iubitoare, personalitatea uriașă și impunătoare, opera cinstitoare și pilduitoare a aceluia ce a fost **Barbu Ștefănescu Delavrancea**, ale cărui urme, sub diferitele lor aspecte, vor rămâne neșterse în istoria acestui neam.

Pătrunzând temeinic ascunzișurile și rosturile vieții feciorului mazin al orzarului Ștefan Tudorică, care „a adunat încă de mic pentru a nu le părăsi nici un moment în trecerea lui prin viață, icoanele cele mai vii ale vieții de mahala din marginea Bucureștilor“, autoarea analizează cu îndemănare și cu multă sensibilitate cutele avelui spirit revoluționar, înclinat spre poezie muzică și desen, pentru a ne înfățișa cu limpezime și cu stăruință în șire admirabil rânduite, pe apărătorul fanatic al țaranului român asuprit și nedreptățit, pe luptătorul încăpăținat, neobosit și de neînving al drepturilor și-al aspirațiilor nobile românești.

Lectorul va întâlni în **Barbu Delavrancea**, această pe deplin reușită scriere, pe călăuzitorul și insufletitorul tineretului vremurilor sate, pe răsfățatul atâtor onoruri publi-

ce, pe avocatul inflăcărat și conștiințos, pe oratorul irezistibil care te tulbură până la exaltare, pe literatul care te înduioșează până la lacrimi, pe netulburatul răscolitor de adevăruri ce te ambiționează și te întremează în virtuțile lăncezânde. Toate aceste emoții ce se succed obsedant în cursul lecturii vieții aceluia ce-a dus-o într-o continuă luptă cu mentalitatea a două clase sociale, și care a trăit atâtea cât i-a fost lărzit, dușman neîmpăcat al superficialității și neschimbării, ne îndreptățesc să îmbiem pe oricine, cu toată sinceritatea și înțelegerea cuvenită, să se împrietenească cu lucrarea dnei Emilia St. Milicescu, **Delavrancea**.

*

Ury Benador

PRELUDIU LA BEETHOVEN

ed. Naționala Ciornei lei 80.

După chipul și titlul de pe copertă, titlu deosebit colorat și suficient de sugestiv, lectorul se așteaptă și e îndreptățit să se aștepte, în întreaga lucrare, la o cunaștele — atât cât se poate cunoaște dintr-o romanțare — a vieții și a sbuciumurii aceluia genial realizator și revoluționar al muzicii, atât de risipitor în imagini, atât de darnic în suflet și atât de sublim în evocatoarele creații care a fost și a rămas, **Ludwig von Beethoven**, fiu al muzelor și părinte pentru toți ai lui dela vârsta de 11 ani.

În **Preludiu la Beethoven**, și numai în acest capitol, împrumutat de altfel și titlului lucrării fiindcă scrierea mai înglobează încă două părți: **Final** — 65—123 — și **Final Grotesc**, 125—316, cu totul streine de subiectul întrevăzut, se întâlnește se justifică și ni se zugrăvește cu real și vădit talent, viața, truda și uimitoarea personalitate a căutăturului neînduplecat și-a făuritorului neîntrecut a atâtor comori nepleritoare care singur a ajuns — cit. pag. 61 — „cu răbdare și cu muncă, să meargă sigur pe drumul compoziției care doar nu este, cum cred prostii“, inspirație, ci e gramatică, matematică și geometrie a semnelor muzicale a tot așa cum a învățat

și va învăța încă, muzică, dincolo de carcera titlurilor academice, tot așa prin muncă de giuvaergiu migăloș și încăpăținat își va șlefui mințea și inima.

Și, după muncă și iar muncă, hoinarul din Bonn cu „numai patru clase primare, Dumnezeu știe cum sfârșite și în ce sărăcie și cu câte greutate va ajunge, el, bălatul servitoarei și a bețivului“, să stea alături de toți domnii acela împopoțonați și gravi, „de unde să vorbească tuturor oamenilor într-o limbă pentru care nu vor fi școale destule ca s'o înțeleagă“.

În Final și Final Grotesc, autorul filosofează pe o temă streină, fără înrudire cu subiectul, fără vreațintă definită și fără a reuși să se facă interesant ori măcar înțeles.

Lucrarea merită însă apreciere pentru capitolul prin, *Preludiu la Beethoven*; nu-și merită însă prețul care, numai pentru atât e... puțin cam foarte ridicat.

Margaret Mitchell

PE ARIPILE VANTULUI

editura Naționala Ciornel, două volume, lei 240.—

Am început lectura acestei voluminoase scrieri cu sentimentul că îndoiială pe care ți-l dă un nume neuzit și neîntâlnit în preocupările tale spirituale. Dela primele pagini însă, de cum am întâlnit pe acea *Scarlet O'Hara* care întruchiează personajul principal al lucrării, atenția și mai ales curiozitatea au început să-mi stârnească un interes tot mai crescând, tot mai viu și mai antrenant. Originalitatea, violciunea și vederile acelei neastâmpărate *Scarlet*, în contrast cu acele ale tuturor celorlalți ce roiesc în jurul ei și care folosesc în cuprinsul scrierii, personajii deosebite și distincte dar care-și păstrează fiecare rolul și rostul său fără a face cătuși de puțin obositoare lectura, fac din *Pe aripile vântului* o scriere foarte interesantă.

Acțiunea se petrece în Georgia pe vremea când Lincoln încă nu intervenise pentru scoaterea negrilor din sclavie dar ale cărui intenții, în acest scop, începuse să incolțeas-

că, ici și colo, stârnind reacțiunea aceia cunoscută oricărei acțiuni de a o rupe cu o tradiție.

Familia O'Hara, familie bogată de coloniști din nord, își risipește viața într'un mediu patriarhal pe o moșie la țară în mijlocul prietenilor din vecinătatea moșiilor, în aaturajul rudelor lor. Rostul și sensul acelei vieți cu tot farmecul ei, cu toate scăderile și cu toate aspirațiunile ei, e redată cu atâta originalitate, cu atâta supleță și cu atâta simplitate încât nici mulțimea personajilor, și deci și a intrigilor, nici diversitatea acțiunilor-evenimentele se desfășoară în preajma și în timpul războiului dintre nord și sud, — nu sunt de natură să îngreuneze sau să displice lecturii sucierii.

Cititorul va găsi în paginile din *Pe aripile vântului* un prilej deosebit de reconfortant pentru cunoașterea unui ținut, a unor oameni și a unor mentalități ce i-au fost străine până la apariția volumelor de față.

Paul Constant
IANCU JIANU

editura Cugetarea lei 80.—

Legendarul Iancu Jianu a cărui amintire stăruie încă destul de vie în imaginația oamenilor din popor, e prezentat publicului românesc în lumina limpede a realității, a originii neamului său și a faptelor pe cari li-a săvârșit și a căror consecințe a trebuit să le suporte.

Feciorul boierului Costache Jianu, Iancu, fire ușuratică și nechibzuită, își duce viața numai în petreceri „fără socoteală, pe la hanuri așezate prin sate sau răsucruți de drumuri, cu oameni de toată mână și fără alegere“.

Neavând din ce-și acoperi cheltuiala acestor zăfaturi care creștea din cauza nestăpânitei lui firi și negăsind nici un izvor spre a-și îndestula nevolle, viri, într'un moment de nesocotință, mână în țărâni conveniți stăpânirii cu care fusese încredințat. Când „sta să fie vâs și pus în fiare, Iancu făcu judecată scurtă și la timp venită: o răzni în pădure, pe poteci numai de

el știute, unde potera l-ar fi dibuit cu greu“. Această hotărâre o luă din disperare mare știind ce-l așteaptă în cazul când Caragea, „care era în stare să taie capul omului pentru sminteala unui singur taler ce i s'ar fi convenit“, l-ar fi aflat.

Astfel, „împlinind cine știe ce blestem“, Iancu strică ocniile ciuștei, ale omeniei și urmele evlaviei „unei boierimi a pământului din care neamul Jienilor își trase bună pilduire“.

Urmând povestirea zbuciumului vieții Iancului, dela plecarea în haiducie și până la „odihna Jianului“, autorul reușește să ne zugrăvească clar, interesant și antrenant, toate peripețiile a celuiia în jurul cărui poporul a țesut și a creat atâtea basme.

Al. Gavard și A. Perier
LIVINGSTON

editura Cugetarea lei 60.—

Tălmăcirea dlui Dan Smântănescu ne înfățișează, sub forma unei plăcute, îmbietoare și foarte instructive povestiri, „viața eroică, plină de avânturi și de umanitate creștină, pe care marele explorator, doctorul David Livingston, a frosit-o ani de-a rândul în necunoscutul țărmurilor africane“ la umbra pădurilor cărora și-a înmormântat soția, martiră ca și el, întru ridicarea ființei umane la cea mai înaltă concepție a idealului“.

Întâlnim în cursul acestei scrieri atâta frământare, atâta devotament, atâta abnegație și atâta curaj, încât lectorul se pasionează devenind pe rând, când entuziasmat până la exaltare, când înduioșat până la sacrificare.

Acei ce se vor întovărăși cu lectura acestei întremătoare scrieri, nu-și vor putea imputa vreodată c'au pierdut un timp care nu li-a spus ceace sufletul a așteptat.

Tineretului, mai ales tineretului, „li va fi o vrednică pildă de devotament și încredere, de acțiune și stoicism, de patriotism și de generoasă înțelegere umanitară“.

Recomandăm cu toată insistența și sinceritatea noastră această prețioasă lucrare.

CONST. GH. POPESCU

RĂBOJ

În toiu atâtor grele frământări, ne-am strecurat, cu multă atenție dar cu chinuitoare străngeri de inimă, printre șuvoaiele falselor răstălmăciri, a crudelor realități și a nesfârșitelor flecăreli, pentru a face un pic de loc sufletului care tânjește sub teroarea atâtor colportări și amenințări și care e necesar să fie întremat.

Nu știm cum va fi socotită o astfel de preocupare în plus în astfel de timpuri, însă noi am crezut că, mlădița pe care am sădit-o acum cinci ani în acest loc românesc, în ogrul slovei românești, nu-i bine să fie lăsată să se înăbușe sub urzeala intrigilor, a amenințărilor, a nestăpânirii nervilor. De aceea, indiferent dacă în același timp satisfacem, cu tot entuziasmul nostru românesc, unor cerinți impuse de interesele superioare ale țării, vom cultiva mereu această mlădiță cu toată înțelegerea și puterea noastră românească, în convingerea că în pământ de totdeauna românesc am sădit-o.

Astfel vom avea conștiința împăcată că ni-am făcut datoria și că nu ni-am irosit, în mod inutil ori vulgar, fărăma de viață ce ni-a fost hărăzită.

T. C. Stan s'a despărțit de noi și de viață prea de timpuriu și prea pe neașteptate, lăsându-ne nedumiriți și consternați. El care a știut, care a dat și care ar fi putut să dea un și mai nobil rod și sens vieții, el a fost răpus în toiu creațiilor spiritului său întreprinzător, încotinu viu și nease-muit de sensibil.

Simt parcă un gol în suflet. O amărăciune mă stăpânește și mă revoltă când mă gândesc la nedreptățile soartei și când mă înfațez cititorilor noștri, cu inima cernită și strânsă, pentru a-l împinge amintirii celor ce l-au știut, l-au cunoscut și l-au prețuit.

L-am cunoscut pe **T. C. Stan**. Am școlărit și-

am copilărit, un timp, împreună. Atâta cât mi-a fost suficient a mi-l apropia și lega de suflet. Era prin 1922—923, în Piatra-Neamț. Elev sârguincios și scriitor de inteligent, al liceului Petru Rareș, **T. C. Stan** o făcea pe meditatorul la Școala Normală de băieți din localitate. Dormeam în același dormitor, mâncam împreună la aceeași masă, în același internat. De-atunci nu l-am mai întâlnit. Dar, parcă-l văd și-acum: grăsuț, neconținut vesel, molipsitor de hazliu, regulat cu o poftă de mâncare de invidiat și împrietenit cu toată elevăraia. Tuturor le zicea pe nume, cu fiecare se'ncurca în vreo șotie și de toți era iubiț pentru sufletul lui bun, pentru sprinteneala și subtilitatea minții lui și glumelor lui.

Cine ar fi crezut, și cine se gândia oare, pe acele vremuri, la moarte, la moartea scriitorului de mai târziu, de nu mult prea târziu. Cui i-ar fi venit, pe-atunci, în minte că scriitorul, **T. C. Stan**, cu atâta sensibilitate, cu atâta talent și cu atâtea alte resurse, se va poticni și va fi ingenuchiat, atât de tânăr, de viață. Cine s'o fi gândit oare că, **T. C. Stan**, ar fi putut muri vreodată și încă atât de nebanuitor și desnădăjduitor de tânăr.

Și totuși . . .

Are, el, scriitorul român, o ursită a lui și-și poartă peste tot un blestem de care nu se poate descotorosi căci altfel, cum oare s'ar putea explica șirul atâtor umbre rămase și plecate atât de fragede?

T. C. Stan a murit. I-a rămas însă sufletul lui cald și însuflețitor, țesut cu atâta dărnicie și măiestrie într'un stil vioiu și specific lui, împărțit nouă, tuturora, prin: *Cei șapte frați siamezi*; *Eu, Tina și Adam* și'n *Femea dela miezul nopții*.

Slova românească arborează din nou doliul. Îl arborează de data aceasta pentru un copil ce i-a fost răsfățat și drag și de care rămâne legată prin cele mai frumoase amintiri.

* * *

Di. Liviu Rebreanu a trecut pragul Academiei Române de mână cu Țăranul Român, prietenul și răsfățatul său, pentru a-l prezinta, acelei înalte și strălucitoare spiritualități românești, așa cum este el, țăranul: modest dar vioiu, simțit dar nedreptățit, regenerat de neam, de viață și de moravuri. Și-a trecut acel prag, fără a fi înlocuit pe cineva, ocupând un fotoliu pe care nu se așe-

zase încă nimeni înaintea sa.

L-au chemat, l-au împins și l-au așezat în acel loc darurile-i rare cu care natura l-a binecuvântat și munca-i binefăcătoare de ani din care-și făcuse un adevărat cult.

* * *

Dl. Ioan Petrovici a fost laureat al Premiului Național pentru proză literară. S'a cântit, de unii, împotriva acestei alegeri; s'a cântit însă de-aceia cari, negând în profesorul *I. Petrovici* pe literatul de rasă și pe filosoful de înaltă și autentică concepție, au așteptat ca și de astă dată să se repete povestea sistem Al. Cazaban.

Modești în puterile noastre, dar sinceri în părerile și gusturile noastre, rămânem mulțumiți de premiarea făcută susținând întregul merit acordat și cuvenit celui ce, cu atâta demnitate și cu tot atâta autoritate a ridicat gândirea și slova românească pe o treaptă de pe care nu o va zdruncina, așa de ușor, acei porniți s'o facă.

* * *

Romancierul Ionel Teodoreanu a cărui apropiere și-a cărui vervă îndrăcită a simțit-o și-a cunoscut-o și publicul nostru sătmărean, a fost premiat pentru ultimul dsale roman, *Prăvale Baba*, cu un premiu practic, în valoare de lei una sută mii. E o răsplătire bine meritată acordată acestui talentat și harnic tălmăcitor de frumuseși.

* * *

Gândiristul de aleasă și robustă structură care este dl Nichifor Crainic, a fost răsplătit, pentru opera sa de răscolitoare și înaltă îndrumare creștină, specific naționalistă și curat românească, oferindu-i-se locul răsvrătitului O. Goga.

Slujitorii acestui monitor neînțeleș dar perseverent aplaudă din suflet fericita și inspirata muncă făcută.

* * *

Dl. Perpesicius, nobilul, popularul și abilul poet și critic, — îndrumător, însuflețitor și îndreptător de slovă românească — a fost cinstit, pentru munca sa necontenită de mai bine de douăzeci de ani, cu premiul pentru literatură „Carol II“.

Intellectualul român cunoscându-i rodnică și

valoroasa dsale activitate se aștepta la această prețuire și se bucură sincer că a sosit.

* * *

Rousseau, în una din nemuritoarele lui opere, îndrăsnia să afirme: „Aranjăm viitorul după ceace ne convine astăzi, fără a ști dacă ne va conveni mâine. Ne judecăm pe noi ca și cum am fi veșnic aceeași, în timp ce ne schimbăm în fiecare zi. Cine știe dacă vom mai iubi ceace iubim, dacă vom mai voi ceace voim, dacă vom fi ceace suntem, dacă lucrurile streine și alterările trupului nu ne vor fi modificat sufletele și dacă nu ne vom găsi mizeria în ceace vom fi aranjat ca să fie fericirea noastră? Cine știe . . . ?

* * *

A trăi înseamnă a acționa. Omul care a trăit mai mult deci, „nu-i acela care e mai bătrân, ca ani, ci acela care a simțit mai mult viața“.

* * *

Dimitrie Danciu — *SOLITUDINI* — editura „Lanuri“ Mediaș.

Intr'un timp când apropierea slovei, duioase și împrietinitoare, e stingherită de nesfârșite „conversații“ inutile și searbăde, poetul *Dimitrie Danciu* se furișează, sfios dar increzător în harul cu care a fost binecuvântat, în sufletul nostru pentru a ne încuraja la prietenia dumnezească a stihurilor sale revelatoare. În adevăr „Solitudini“ au acea prospețune primăvăratică și aceea originalitate continuă în care apar, ca'ntru'n cadru romantic, icoanele cele mai variate, mai subtile și mai sublime.

Frumusețea, muzicalitate și duioșia strofelor din *Solititudini*, ne face să împărtășim autorului lor cele mai scumpe gânduri iar cititorilor cele mai sincere îndemnuri.

* * *

MESTERUL MANOLE — anul II Nr. 1-3. Ian.—Martie 940. înglobează cele mai variate probleme și e scrisă de cele mai autentice și mai talentate condeie tinere românești. Redacția: București, Librăria Pavel Suru.

In numărul viitor vom publica, alături de mulțumirile și recunoștința noastră, numele tuturor acelor cari ni-au sprijinit achitându-ne abonamentul.

CONST. GH. POPESCU.

Mici creionări

Autorul, *Viorilor de lut*, Teodor Al. Munteanu, oferă înțelegătorilor și amatorilor de poezie, iubitorilor de suavitate și armonie, un nou volum de sensibile versuri intitulat: *MERI DOMNEȘTI*.

Editat în colecția „Convorbirilor Literare” noile poeme ale poetului *Theodor Al. Munteanu*, *Meri Domnești*, sunt o expresie vie a unui lirism plin de imagini.

* * *

Orașul cu fete sărace, de Radu Tudoran, cuprinde cinci nuvele în care pulsează viața unui oraș basarabean cu toate bucuriile și tristețele lui.

* * *

Impărtășim lectorilor noștri, cu obligația de a reveni asupra lor în numărul cel mai apropiat, următoarele scrieri:

Mia Frolo — *Un scriitor original* *MARIN THEODORIAN CARADA*. — Tipografia Dorneanu str. Izvor 26. București.

* * *

N. Cristescu — *POEZIA ANOTIMPURILOR* — versuri apreciate elogios de Al. T. Stamatiad și M. Dragomirescu.

* * *

Vasile I. Negreanu — *CARTEA CU VRĂJI ȘI POEME*. — Tipografia „Lazăr” Cluj, Calea Moșilor 59.

* * *

Virgil Treboniu — *CEREMONIALE* — poeme. Colecție Adonis București.

* * *

Maria Botiș-Ciobanu — *POVEȘTI* — regia cooperativă Imprimeria jud. Arad. 1940.

* * *

Elena Dobroșinchi — *Malai* — *MURMUR DE ISVOARE* — poezii apărute în Colecția „Societății Scriitorilor din Basarabia” — Chișinău 1940.

* * *

Reviste — Ziare

LITORAL — proprietar și redactor *Dtru Olaru*: Constanța str. Scarlat Virnav 26. Interesantă, mai mult curioasă, cu gravuri de Basarab și Grosu.

* * *

TINEREȚEA — revista tineretului român de pretutindeni — apare lunar sub direcția dlui N. P. Șterescu — redactor: Coriolan N. Chisanu. — Prieminită și prețioasă.

* * *

IUNOIREA anul III. Iunie 1940. Dir. Tiberiu Vuia. Arad str. Brătianu 4. Mereu vie și de actualitate e în continua atenție a publicului.

* * *

LUCEAFĂRUL LITERAR — anul XIII — nr. 9—10, bilunar dir. N. Graur. Redacția București suburbia Militari str. David 63. Străduințele directorului și colaboratorilor săi merită toată atenția și încurajarea.

* * *

PREPOEM — revistă de afirmarea tinerei poezii românești anul I — nr. 11, proprietar și redactor *Tr. Mihăilescu* — București IV, str. Squar Leova 4.

Talentat și plin de nerv redactorul acestui monitor al poeziei tinere se bucură de toată stima și apreciere noastră.

CONST. GH. POPESCU.

Natura, care nu ne-a dat decât un singur organ pentru grai, ne a dat două pentru auz, ca să ne învețe că trebuie mai mult să ascultăm, decât să vorbim.

afirmarea

Literară-Socială

SPRIJINITĂ DE „ASTRA”, DESPĂRȚĂMÂNTUL SATU-MARE

REDACTORI: CONST. GH. POPESCU ȘI OCTAVIAN RULEANU

ANUL V. — No. 6-8 Iunie-AUGUST 1940

Redacția și administrația: Satu-Mare, Str. Moldova Nr. 53

BCU Cluj / Central University Library Cluj